

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jenni Lähteenmäki & Emmi Mäkelä

Lasten hyvinvointi etäopiskelun aikana Pirkanmaan alakouluissa koulukuraattoreiden kertomana

Opinnäytetyö
Syksy 2021
SeAMK Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (Amk)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Jenni Lähteenmäki & Emmi Mäkelä

Työn nimi: Lasten hyvinvointi etäopiskelun aikana Pirkanmaan alakouluissa koulukuraattoreiden kertomana

Ohjaaja: Aino Alaverdyan, YTM, Lehtori

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 72

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa siitä, miten lasten hyvinvointi toteutuu Pirkanmaan alakouluissa ja miten sitä turvataan poikkeusolojen ja etäopetuksen aikana sekä millaisia sosiaalisen tuen tarpeita lapsilla ja perheillä on tällaisena aikana. Tavoitteena oli selvittää, millaisia etäopetuksen haasteet ja mahdollisuudet perusopetuksessa ovat koulukuraattoreiden näkökulmasta, miten etäopetus on näkynyt koulukuraattorin työssä sekä millainen on koulukuraattorin rooli lasten ja perheiden tukijana poikkeusoloissa. Tavoitteena oli saada selville, miten koulukuraattorit kokevat tällaisen tilanteen vaikuttavan oppilaiden tasa-arvoiseen kohteluun ja oikeuteen saada laadukasta opetusta. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisiin toimiin kouluissa tulisi ryhtyä ja mitä vastaavissa tilanteissa voitaisiin tehdä paremmin lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin teemahaastattelemalla kuutta Pirkanmaan alueen alakouluissa työskentelevää koulukuraattoria. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat: 1. Miten lasten hyvinvointi toteutuu etäopiskelun aikana Pirkanmaan peruskouluissa koulukuraattoreiden mielestä? 2. Miten poikkeusjärjestelyt näkyvät koulukuraattoreiden työssä ja millainen heidän roolinsa on poikkeustilanteessa ja etäopetuksen aikana? 3. Miten koulukuraattoreiden mielestä Pirkanmaan peruskouluissa voidaan varautua turvaamaan lasten hyvinvointi vastaavissa tilanteissa?

Tulosten perusteella koulujen sulkeminen vaikuttaa merkittävästi lasten hyvinvointiin, osallisuuteen ja tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin. Etäopetuksesta aiheutui lapsille ja perheille haasteita ja huolta, mutta siitä oli myös hyötyä yksittäisille oppilaille. Opettajan ja perheen tuen merkityksen katsottiin korostuneen etäopetuksen aikana. Opetuksen järjestäminen ja opettajalta saatu tuki nähtiin vaihtelevaksi ja opettajakohtaiseksi. Suurimpina muutoksina kuraattorityössä nähtiin työskentelyn siirtyminen verkkoalustoille ja kasvanut asiakasmäärä. Tuloksista ilmenee, että koulukuraattoreiden rooli lasten ja perheiden tukijana on merkittävä poikkeustilanteen ja etäopiskelun aikana. Koulukuraattorit toivoivat, että tilanteessa huomioitaisiin paremmin lasten yksilöllinen tuen tarve, ja että lasten paperit tuen tarpeesta päivitetäisiin ajan tasalle. Huomiota tulisi kiinnittää myös yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukemiseen.

¹ Asiasanat: Etäopetus, perusopetus, koulukuraattori, oppilashuolto

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Authors: Jenni Lähteenmäki & Emmi Mäkelä

Title of thesis: Children's Well-Being during Distance Studies in Pirkanmaa Primary Schools as Told by School Social Workers

Supervisor: Aino Alaverdyan, MSS, Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 72

Number of appendices: 3

The purpose of this thesis was to obtain information on how children's well-being is realized and secured during exceptional circumstances and distance studies, as well as the social support needs of children and their families during such times. The thesis examined the challenges and opportunities of distance learning in basic education from the perspective of school social workers, how distance learning has been reflected in the work of a school social worker during and after distance learning and what is the role of a school social worker as supporter of children and their families in exceptional circumstances. The aim was to find out how school social workers perceive such situation as affecting the equal treatment of pupils and the right to quality education. In addition, the aim was also to find out what actions should be taken and what could be done better if we end up in similar situations in the future to ensure the well-being of children.

The thesis was carried out as a qualitative research and the material was collected through thematic interviews with six school social workers working in primary schools in Pirkanmaa region. The thesis research question are: 1. How does the well-being of children come true during distance studies in primary schools in Pirkanmaa in the eye of school social workers? 2. How have exceptional arrangements been reflected in the work of school social workers and what is their role in exceptional circumstances and during distance studies? 3. In the opinion of school social workers, how can Pirkanmaa primary schools be prepared to ensure the well-being of children in similar situations?

Based on the results, school closures have a significant impact on children's well-being and equal opportunities. Distance learning posed challenges and concerns for children and their families, but it also benefited some individual students. The biggest changes in school social workers' work were the transfer of work to online platforms and the increased number of clients. The results show that the role of school social worker in supporting children and their families is significant during exceptional times and distance studies. School social workers would like in that situation to take better account of the individual needs for supporting children and for children's papers on need for support to be updated. Attention should also be paid to supporting the community and support for inclusion.

¹ Keywords: distance study, basic education, school social worker, student care

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvioluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	9
2.1 Aiheen valinta	9
2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	10
2.3 Kohderyhmä	11
3 ETÄOPETUS JA SOSIAALINEN OIKEUDENMUKAISUUS	13
3.1 Etäopetukseen siirtymisen kokemuksia: haasteet ja mahdollisuudet	13
3.2 Tasa-arvon edistäminen koulumaailmassa	15
3.3 Oppilaan oikeudet perusopetuksessa	17
3.4 Lasten osallisuuden edistäminen kouluissa.....	19
4 SOSIAALISTEN SUHTEIDEN JA TUEN MERKITYS ALAKOULUIKÄISILLE	21
4.1 Lasten ja perheiden arjen haasteet poikkeusolojen aikana.....	21
4.2 Perheen tuen merkitys opintojen sujuvuuteen	22
4.3 Kouluyhteisön merkitys lapsen kasvuille ja kehitykselle	23
5 KOULUKURAATTORIN TYÖ JA TEHTÄVÄT PERUSKOULUSSA	26
5.1 Koulukuraattorin työ perusopetuksessa.....	26
5.2 Koulukuraattori oppilashuollon jäsenenä	27
5.3 Koulukuraattorin tuki ongelmatilanteissa	28
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
6.1 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu.....	33
6.2 Haastatteluaineiston analysointi.....	34
6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	36
6.4 Opinnäytetyöprosessin vaiheet	37

7	TULOKSET	39
7.1	Lasten hyvinvointi pandemia-aikana	40
7.2	Koulukuraattorin yhteistyö muiden koulun aikuisten ja perheiden kanssa	46
7.3	Koulukuraattorin tuki lapsille ja perheille.....	49
7.4	Koulukuraattorin työ ja rooli etäopiskelun aikana.....	53
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	57
9	POHDINTA	62
	LÄHTEET.....	65
	LIITTEET	72

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Haastatteluteemat.....	34
Kuvio 2. Opinnäytetyöprosessin etenemisaikataulu	38
Kuvio 3. Pääteemat.....	39
Kuvio 4. Lasten hyvinvointi pandemia-aikana	40
Kuvio 5. Koulukuraattorin yhteistyö muiden koulun aikuisten ja perheiden kanssa.....	46
Kuvio 6. Koulukuraattorin tuki lapsille ja perheille	49
Kuvio 7. Koulukuraattorin työ ja rooli etäopiskelun aikana	53

1 JOHDANTO

Koronaepidemia alkoi levitä Suomessa nopeasti keväällä 2020 ja vaikutti merkittävästi yhteiskuntaamme. Peruskouluissa siirryttiin 18.3.2020 kahden kuukauden mittaiseen etäopetukseen hallituksen ottaessa käyttöön erilaisia valtakunnallisia rajoitustoimenpiteitä epidemian leviämisen ehkäisemiseksi. (Tiili ym. 2020, 1.) Suomalaisessa yhteiskunnassa koululaisten lähtökohtien eriarvoisuutta on pyritty kaventamaan ja ehkäisemään tasa-arvoisella koulutuspolitiikalla. Yksilön oikeutta kouluttautumiseen on turvattu muun muassa koulutuksen maksuttomuudella sekä erilaisilla tulonsiirroilla, mutta siitä huolimatta koulutukseen liittyy eriarvoisuutta myös Suomessa. (Kailaheimo-Lönnqvist ym. 2020, 93–94.)

Tässä opinnäytetyössä perehdytään siihen, miten lasten hyvinvointi ja tasa-arvoisuus pystytään turvaamaan poikkeusolojen ja etäopiskelun aikana. Ennen koronapandemiaa karanteenit ovat olleet poikkeusjärjestelyjä yksittäisten oppilaiden kohdalla, ja etäopetusta on voitu järjestää vaihtoehtoisilla tavoilla esimerkiksi sairaalajakson ajaksi, mutta siitä ei ollut kokemusta, miten koko opetus siirrettäisiin etäopetukseksi (Grönholm 2020). Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n kehittämispäällikkö Jaakko Salo arvioi etäopetukseen siirtymisen aikaan, että tarve erilaiseen oppimisen tukeen ja tukiopetukseen kasvaa, koska etäopiskelussa asioita jää väijäämättä opiskelematta ja oppimatta. Hänen mukaansa jokaisessa luokassa on ikään katsomatta sellaisia oppilaita, jotka eivät kykene työskentelemään itsenäisesti pelkkien ohjeiden varassa ainakaan kovin pitkään. (Grönholm 2020.)

Koronakriisi vaikuttaa merkittävästi lasten ja perheiden hyvinvointiin ja asettaa lapset entistä eriarvoisempaan asemaan. Erityisesti lasten asema ja oikeudet jäävät kriisin aikana ja jälkitoimissa helposti vähäiselle huomiolle. Tilanne on aiheuttanut lapsille ja nuorille ahdistusta ja yksinäisyyttä sekä turvattomuuden ja epävarmuuden tunteita, ja se on vaikuttanut erityisesti jo ennestään heikommassa asemassa oleviin. Lasten ja nuorten kuuleminen on ensiarvoisen tärkeää, ja tilanne vaatii erityistä huomiota, koska vaikka koronakriisi koskettaa kaikkia lapsia ja nuoria, vaikutusten kesto ja laajuus vaihtelevat. (Valtioneuvosto 2020, 10–11.)

Osa kunnista suunnitteli lomauttavansa koulukuraattoreita koronavirustilanteen alkaessa. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian mukaan lomautukset vaarantaisivat lasten hyvinvoinnin, joten koulukuraattorit tulisi rajata lomautusten ulkopuolelle.

Koulukuraattoreiden työtehtävät eivät ole vähentyneet etäopetuksen aikana. Työ on kuitenkin muuttanut muotoaan ja asiakkuudet ovat lisääntyneet. Oppilaisiin ja perheisiin on oltu yhteydessä pääosin etäyhteyksien avulla, ja myös koulukuraattorit ovat tehneet yhteydenpidossaan hyvin nopean digiloikan. On tärkeää, että koulukuraattorit ovat opettajien tukena arvioimassa lasten hyvinvointia. (Talentia 2020.) Lapset ja nuoret tarvitsevat apua ja tukea niin poikkeustilanteen aikana kuin sen jälkeenkin. Oppilashuoltopalvelujen tarve on poikkeustilanteessa korostunut, ja tilanne on tuonut uusia tehtäviä koulukuraattoreille. Koulukuraattoreiden tehtävä on muun muassa seurata etäopiskelun sujumista, oppilaiden vointia ja jaksamista, poissaoloja sekä antaa tukea poikkeustilanteen aiheuttamaan ahdistukseen. Lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyö on jatkunut, ja konsultaatiot ovat lisääntyneet. Huolenaiheena voi olla koko perheen jaksaminen esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa vanhemmat ovat kotona etätöissä ja yrittävät samaan aikaan auttaa lastaan etäopiskelussa. (Talentia 2020.) Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, miten lasten hyvinvointi toteutuu etäopiskelun aikana koulukuraattoreiden näkökulmasta ja miten sitä voidaan turvata sekä millainen on koulukuraattorin rooli lasten ja perheiden tukijana poikkeusoloissa.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Tässä luvussa kerrotaan aiheen valinnasta, tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista sekä kohderyhmästä.

2.1 Aiheen valinta

Hallitus linjasi 16.3.2020, että koulut suljetaan ja lähiopetus niissä keskeytetään. Poikkeuksena lähiopetuksena järjestettiin koulussa järjestettävä esiopetus. Lisäksi lähiopetukseen oli mahdollisuus 1.–3. luokkien lapsilla sekä erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla, kuitenkin niin, että ne vanhemmat ja huoltajat, joiden oli mahdollista järjestää lapsen hoito kotona, menettelivät näin. Järjestelyt astuivat voimaan 18.3.2020. Lähiopetuksen sijaan opetus määrättiin järjestettäväksi korvaavilla tavoilla, muun muassa hyödyntämällä etäopiskelua, digitaalisia oppimisympäristöjä ja itsenäistä opiskelua. (Koulutusjärjestelmä 2020.) Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista annetun Valtioneuvoston asetuksen 3 §:n (A 191/2020) nojalla opetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta tai muuta toimintaa lähiopetuksena koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa. Opetuksen järjestäjä saa poiketa opetuksen laajuuden osalta opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta sekä opetuksen määrästä siinä määrin kuin se on välttämätöntä. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää perusopetuslain 16, 16 a, 17 ja 17 a §:ssä tarkoitettua oppimisen tukea sekä 31 §:ssä säädettyjä palveluja sekä 31 a §:ssä säädettyä oppilashuoltoa vain siinä laajuudessa kuin se on mahdollista toteuttaa.

Vuoden 2020 kevät näytti, ettei voimassa oleva lainsäädäntö tue riittävästi poikkeustilanteisiin reagointia opetuksen järjestäjien kannalta, mikäli tilanne edellyttää etäopetukseen siirtymistä. Etäopetuksen mahdollisuudet perusopetuksessa tulisi selvittää läpikotaisesti. Kuntaliitto on esittänyt, että perusopetuslakiin kirjattaisiin pysyvät säännökset, jotka mahdollistavat etäopetuksen erilaisissa poikkeustilanteissa. Tämän lisäksi tulisi selvittää, voisiko etäopetus toimia pysyvänä osana perusopetuksessa lähiopetuksen rinnalla. (Kuntaliitto 2020.) OAJ:n (OAJ 2020a) näkemyksen mukaan lakiin ei tule tehdä pysyviä muutoksia etäopetusta koskien, koska se vaarantaisi lähiopetukseen perustuvan perusopetuksen kokonaistehtävän ja oppilaiden välisen tasa-arvon.

Etäyhteyksien avulla annettu korvaava opetus ei etenkään peruskoulussa yllä samalle tasolle kuin lähiopetus, mutta etäyhteyksiä hyödyntämällä voidaan kuitenkin tehdä paljon. Poikkeustila on vaatinut nopeaa uuden opettelua, soveltamista, venymistä ja joustamista. Opettajien tietotekniset ja digipedagogiset taidot joutuivat koetukselle, kun lähiopetuksesta siirryttiin etäopetukseen ilman varoitusaikaa. (Korkeakivi ym. 2020, 9–10, 14.) Kiilakoski (2012, 262) kirjoittaa, että verkkotoiminnan liittäminen totuttuihin kasvatusympäristöihin tuottaa vaikeuksia sen vuoksi, että perinteinen toiminta ei välttämättä käänny helposti verkkorakenteiseksi.

Halusimme tehdä tutkimusta ajankohtaisesta aiheesta, josta ei olisi vielä tehty useita opinnäytetyötutkimuksia. Poikkeusolojen myötä meille molemmille heräsi kiinnostus tutkia pandemia-ajan kokemuksia erityisesti koulukuraattorien työn näkökulmasta. Valitsimme koulukuraattorit kohderyhmäksemme, koska he tekevät kouluissa tiivistä työtä lasten ja perheiden parissa ja ovat päässeet seuraamaan läheltä opiskelun sujumista etäopetukseen siirryttäessä, sen aikana ja jälkeen. Osa koronakevään vaikutuksista on tullut esiin nopeasti jo etäopiskelun aikana, mutta osa voi olla vielä hämärän peitossa. Näimme aiheen sosiaalialan kannalta merkittäväksi, sillä poikkeustilanne vaikuttaa väistämättä ihmisten palveluntarpeisiin, mikä näkyy varmasti myös kouluissa toteutettavassa sosiaalityössä. Väestöliiton (2020) mukaan palvelut ovat ruuhkautuneet poikkeusolojen myötä asiakasmäärien kasvaessa. Perheitä ovat kuormittaneet sairastumisten lisäksi erityisesti etäkoulu ja työ sekä niiden yhdistäminen, heikentynyt työllisyystilanne sekä läheisistä huolehtiminen. Tulevaisuudessa tullaan tarvitsemaan entistä enemmän uudenlaisia sosiaali- ja terveyspalveluita sekä laadukasta jälkihuoltoa lasten ja perheiden tarpeisiin vastaamiseksi.

2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa siitä, miten lasten hyvinvointi toteutuu Pirkanmaan alakouluissa, miten sitä turvataan poikkeusolojen ja etäopetuksen aikana sekä millaisia sosiaalisen tuen tarpeita lapsilla ja perheillä on tällaisena aikana. Tavoitteena oli selvittää, millaisia etäopetuksen haasteet ja mahdollisuudet perusopetuksessa ovat koulukuraattoreiden näkökulmasta, miten etäopetus on näkynyt koulukuraattorin työssä etäopiskelun aikana ja sen jälkeen sekä millainen on koulukuraattorin rooli lasten ja perheiden tukijana poikkeusoloissa. Tavoitteena oli selvittää, miten koulukuraattorit kokevat tällaisen tilanteen vaikuttavan oppilaiden tasa-arvoiseen kohteluun ja oikeuteen saada laadukasta

opetusta. Lisäksi tavoitteena oli saada selville, millaisiin toimiin kouluissa tulisi ryhtyä ja mitä tulevaisuudessa voitaisiin tehdä paremmin vastaavassa tilanteessa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten lasten hyvinvointi toteutuu etäopiskelun aikana Pirkanmaan peruskouluissa koulukuraattoreiden mielestä?
2. Miten poikkeusjärjestelyt näkyvät koulukuraattoreiden työssä ja millainen heidän roolinsa on poikkeustilanteessa ja etäopetuksen aikana?
3. Miten koulukuraattoreiden mielestä Pirkanmaan peruskouluissa voidaan varautua turvaamaan lasten hyvinvointi vastaavissa tilanteissa?

2.3 Kohderyhmä

Opinnäytetyömme kohderyhmä on alakouluikäisten lasten kanssa työskentelevät koulukuraattorit Pirkanmaan alueella. Otimme yhteyttä koulukuraattoreihin ja heidän esimiehiinsä, ja kartoitimme kiinnostusta sekä halukkuutta osallistua opinnäytetyötutkimukseemme. Löysimme kahdesta kunnasta yhteensä kuusi koulukuraattoria, jotka olivat halukkaita osallistumaan haastatteluun. Osa haastatelluista toimii koulukuraattorina sekä ala- että yläkoulussa ja osa ainoastaan alakoulussa. Opinnäytetyömme ei ollut hankkeistettu. Haimme tutkimusluvut niistä kunnista, joista osallistuttiin tutkimukseen.

Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, jonka tehtäviin kuuluu oppilaiden psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin tukeminen, ongelmien ennaltaehkäisy sekä koulunkäyntiin liittyvien haasteiden selvittäminen sekä koulunkäynnin turvaaminen (Korpela 2012, 278). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:n (L 1287/2013) mukaan kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa (L 272/2005) määritelty alan kelpoisuus, joka on lain 6 §:n mukaan tehtävään soveltuva sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto.

Olimme kiinnostuneita siitä, miten poikkeusolot ja etäopetus ovat näkyneet koulukuraattorin toimenkuvassa. Wallin (2011, 21–23) huomauttaa, että koulukuraattorin työ on edelleen osittain tuntematonta ja marginaalista, ja niin työn kuin sen tekijöidenkin roolia tulisi selkeyttää. Usein kouluissa, kodeissa ja oppilaitosyhteisön ulkopuolellakin kuulee ihmeteltävän, mitä

koulukuraattori oikein tekee. Koulukuraattorin rooli saattaa olla ulkopuolinen ja tapauskohtainen. Koulukuraattori kutsutaan apuun tarvittaessa, mutta kaikkia sen mahdollisuuksia ei välttämättä nähdä. Koulukuraattorin työtä määrittää niin lastensuojelun kuin opetuksenkin lainsäädäntö, mutta sitä ei pidetä olennaisena lastensuojelun toimijana, mutta ei opetustoimenkaan ja näin ollen koulusosiaalityö joutuu ikään kuin väliinputoajaksi. Koulukuraattoripalveluiden tarjonnassa on myös suuria alueellisia vaihteluita. Paikoin niitä ei ole juuri lainkaan, kun taas toisaalla niitä on, mutta ei lähimainkaan tarpeeksi. Haasteita työhön tuovat myös oppilaiden lisääntyneet ja monimutkaistuneet sosiaaliset haasteet. Myös perheiden entistä kovemmat henkiset ja taloudelliset ongelmat heijastuvat kouluun. (Wallin 2011, 21–23.) Koska koulukuraattorin työ on hyvin moninaista eikä työnkuvaa ole selkeästi rajattu, koulukuraattorin voi olla jossain tilanteissa vaikeaa määritellä työtään. Pahimmillaan työhön voi liittyä kaikkea mahdollista. Parhaimmillaan se on rajattua sosiaalityötä, joka tukee oppilaan oppimisen ehtoja ja turvaa oppilaan koulunkäyntiä. (Korpela 2012, 282–283.)

3 ETÄOPETUS JA SOSIAALINEN OIKEUDENMUKAISUUS

Tässä luvussa kuvataan etäopetukseen liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita sekä sitä, mitä etäopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Luvussa avataan myös oppilaan osallisuutta ja oikeuksia, niiden toteutumista etäopetuksessa sekä sitä, mitä tasa-arvon edistämistyöllä tarkoitetaan.

3.1 Etäopetukseen siirtymisen kokemuksia: haasteet ja mahdollisuudet

OAJ teetti kyselyn poikkeusolojen opetusjärjestelyistä, ja siihen vastasi 5500 opettajaa, rehtoria ja esimiestä peruskoulusta yliopistoon. Opettajista 70 % arvioi opetuksen poikkeusjärjestelyiden toimineen kokonaisuutena hyvin olosuhteisiin nähden. Valtaosa oppilaista tavoitetaan hyvin, mutta yksittäisiä oppijoita jää tavoittamattomiin tai heitä ei tavoiteta säännöllisesti. Opettajat arvioivat, että poikkeusolojen järjestelyillä on kielteinen vaikutus etenkin yksittäisten oppilaiden oppimiseen ja lähiopetuksen merkitys korostuu, koska niin oppilaiden itseohjautuvuudessa kuin perheidenkin tilanteissa on isoja eroja. Opettajat näkivät poikkeusjärjestelyissä myös myönteisiä asioita. Poikkeusjärjestelyiden vaikutus voi olla positiivinen yksittäiselle oppilaalle. Vastausten perusteella positiivisia kokemuksia on ollut sellaisilla oppilailla, joilla on keskittymisvaikeuksia, aistiyliherkkyyttä tai kouluahdistusta. Positiivisia kokemuksia on ollut myös sellaisilla oppilailla, jotka ovat aiemmin kokeneet koulukiusaamista. Kyselyn mukaan opettajien jaksaminen on ollut koetuksella, koska poikkeusolot ovat kasvattaneet lähes kaikkien opettajien työhönsä käyttämää aikaa. Työmäärä on kasvanut etenkin peruskoulussa ja lukiossa. Perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa opetusta ovat haitanneet myös välinepuutteet. (OAJ 2020b.)

Ahtiainen ym. (Ahtiainen ym. 2020, 30–31, 40) tutkivat koulunkäyntiä, opetusta ja hyvinvointia kouluyhteisössä koronaepidemian aikana. Kyselyt koskivat rehtoreita, opettajia, oppilashuoltohenkilöstöä ja muuta koulun henkilöstöä, oppilaita sekä huoltajia. Oppilashuoltohenkilöstölle ja muulle koulun henkilöstölle suunnattuun kyselyyn vastasi 1343 vastaajaa 186 kunnasta ja 573 koulusta. Heidän osaltaan kyselystä selvisi, että oppilashuoltohenkilöstöstä ja muusta koulun henkilöstöstä vain 20 % piti oppilashuoltotyön rakenteita selkeinä poikkeusolojen aikana. Monialaiseen asiantuntijaryhmään kuuluvista vastaajista 40 % katsoi yksilökohtaisen oppilashuollon toteutumisen heikentyneen poikkeusolojen aikana. Joidenkin mielestä yksilökohtainen oppilashuolto lisääntyi merkittävästi (15 %) tai jonkin verran (3 %). Muiden koulun ammattilaisten kanssa tehty yhteistyö oli

keskimäärin vähäisempää poikkeusoloissa verrattuna normaalitilanteeseen, mutta jotkut näkivät yhteistyön myös lisääntyneen. Koulun ulkopuolisten toimijoiden, kuten lastensuojelun, sosiaalitoimen ja perheneuvolan, kanssa tehty yhteistyö lisääntyi vastaajista 13 %:n mielestä ja 11 %:n mielestä se vähentyi, mutta valtaosa katsoi sen pysyneen samalla tasolla. Vastaajista 11 % ilmoitti tehneensä poikkeusoloista johtuvia lastensuojeluilmoituksia. Noin kolmannes vastaajista arvioi, että oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutui selvästi tai hieman heikommin poikkeusaikana verrattuna normaalitilanteeseen. Oppilaskyselyyn vastasi 56784 oppilasta 217 kunnasta ja 809 koulusta. Ensitulosten osalta selvisi, että enemmistö oppilaista oli tyytyväisiä poikkeusolojen aikaiseen opiskeluun, mutta tuloksista ilmeni myös, että kehitettävää on etenkin oppimisen osa-alueella, mikäli perusopetusta toteutetaan jatkossa etäopetuksena.

KiVa Koulu ja INVEST (Powerbi 2020) toteuttivat kyselyn koululaisten koronakeväästä (4–13.5.2020). Kyselyssä oli mukana 1.–9. luokkien oppilaita 416 koulusta. Alakouluikäisten osalta kyselyssä selvisi, että 4,7 % vastaajista kokee yksinäisyyttä usein, ja 4.–6. luokkalaisista 17 %:lla on mielialaan liittyviä ongelmia. 4.–6. luokkalaisista 2,3 % kiusataan toistuvasti ja 5,6 % on kiusattu toistuvasti aiemmin. Koulukavereita on ollut ikävä 82 %:lla 1.–3. luokkalaista ja 69 %:lla 4.–9. luokkalaisista. Vastanneista 1.–3. luokkalaisista 7 %:lla ja 4.–6. luokkalaisista 10 %:lla ei ole ollut aikuista kotona päivisin. Lapset näkivät etäopiskelussa myös myönteisiä asioita. Esimerkiksi 1.–3. luokan oppilaiden mielestä etäopiskelun hyviä puolia olivat rennompia aikataulu (71 %), verkon kautta opiskeluun oppiminen (70 %), parempi työrauha (62 %), tietokoneen ja puhelimen käytön lisääntyminen (50 %), vähentynyt kiusaaminen (38 %) sekä opettajan avun lisääntyminen (18 %). Vastanneista 8 % ei nähnyt etäopetuksessa mitään myönteistä.

Mäkelä ym. (2020, 1–8) tutkivat etäopetukseen siirtymisen mahdollisuuksia ja haasteita. He löysivät yhdeksän haastetta ja mahdollisuutta. Mahdollisuuksina nähtiin joustavuus, yksilöllistettävyys, laadukas opetus, mahdollisuudet parempiin lopputuloksiin, tieto- ja viestintäteknologian antamat mahdollisuudet, verkkoympäristön tarjoamat mahdollisuudet yhteistyöhön, henkisen hyvinvoinnin tuki opiskelijoille, mahdollisuudet valita opintoja laajemmalla skaalalla sekä verkko-opiskelun tarjoama mahdollisuus opetukseen suurillakin etäisyyksillä. Haasteina taas nähtiin uusien opetustekniikoiden opettelu, vanhempien ja opettajien vastuun sekoittuminen, vaatimukset itsekuriin ja itseohjautuvuuteen nuorimpien oppilaiden kohdalla, opettajien negatiiviset asenteet etäopetusta kohtaan, puutteet

tietoteknisissä taidoissa, huonot internetyhteydet ja koulujen valmiudet etäopetuksen tarjoamiseen, sosiaalisten suhteiden rajallisuus, etäopiskelun tuomat haasteet henkisen ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen sekä opettajien ja opiskelijoiden lisääntynyt työtaakka.

3.2 Tasa-arvon edistäminen koulumaailmassa

Tasavertaisuus koulussa tarkoittaa sitä, että kaikki oppilaat ovat keskenään samanarvoisia. Tasa-arvo on osa lasten ja nuorten hyvinvointia koulussa ja kaikkien koulun toimijoiden tehtävänä on tukea sitä ennaltaehkäisevästi kaikissa oppilaitoksen arjen tilanteissa. Lapsen mahdollisuus olla osallisena itseensä liittyvissä asioissa ikä kautensa ja kehityksensä mukaisella tavalla yhdessä vanhempiensa kanssa motivoi ja auttaa lasta sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin. (Honkanen & Suomala 2009, 15,18.)

On tärkeää pystyä ymmärtämään oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon ero, koska lasten saaman opetuksen laatu on suoraan yhteydessä heidän elämänsä laatuun pitkälle tulevaisuuteen. Oikeudenmukaisuus on avain hyvään opetukseen ja oikeudenmukainen opettaja osaa tarjota yksilöllistä tukea sitä tarvitseville lapsille. Kun opetuksessa keskitytään tasa-arvoon, on jokaisella samat mahdollisuudet ja resurssit riippumatta oppilaan lähtökohdista. Kaikkien kohtelemisen tasapuolisesti ei ole tasa-arvoista. Tasa-arvo tarkoittaa sitä, että kaikkia kohdellaan tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti riippumatta olosuhteista. Tasa-arvoinen kohtelu on ratkaisu jokaisen oppilaan tukemiseen, ei vain heikoimmassa asemassa olevien, ja tasa-arvoinen kohtelu takaa saman lopputuloksen lähtökohdista riippumatta. (Waterford 2019.)

Honkasen ja Suomalaisen (2009, 13) mukaan ihmisten elinolot vaihtelevat ja muutokset elinoloissa vaikuttavat hyvinvointiin. Asumismuotoihin vaikuttavat asuinalue, taloudelliset tilanteet ja ihmisten arvot. Oppilaan perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen, millaisessa paikassa hän tekee koulutehtävänsä ja millaisen opiskelurauhan hän saa. Hakovirta ja Rantalaiho (2012, 65–66) ovat tutkineet lasten kokemaa taloudellista eriarvoisuutta ja todenneet, että taloudellinen eriarvoisuus tulee esille lasten koulunkäynnissä. Haastatteluissa lapset yhdistivät taloudellisen eriarvoisuuden lasten keskinäisiin eroihin koulumenestyksessä. Lapset katsoivat köyhempien lasten huonon koulumenestyksen johtuvan ainakin osittain siitä, etteivät he saaneet vanhemmiltaan tarvittavaa tukea koulunkäyntiin. Raatikainen (2000, 59) on

todennut, että koulun rooli on merkittävä syrjäytymisen ehkäisyssä silloin, kun muut tukijoukot puuttuvat, koska silloin koulu voi olla ensimmäinen taho, joka voi ottaa vastuun.

Eriarvoisuus näkyy myös poikkeusaikana. Edellytykset ja mahdollisuudet epäopetukseen vaihtelevat eri paikoissa, koska kaikki koulut eivät ole tekniikan osalta samalla tavalla varustettuja eikä kaikilla oppilailla ole omia tarvittavia välineitä. Koulut voivat tarjota välineitä kotiin, mutta kaikissa kouluissa ei kuitenkaan ole tähän samanlaisia mahdollisuuksia. Tästä näkökulmasta katsottuna lapset ovat eriarvoisessa asemassa. Kuntien tulee poikkeustilanteessa antaa yleiset toimintaohjeet, koska perusopetuksessa opettajia ei ole koulutettu etäopettamiseen eikä sitä varten ole luotu järjestelmiä – toisin kuin muilla koulutusasteilla. (STT 2020.) Osalla kouluista etäopetusvälineet ja toimintatavat ovat olleet tuttuja jo ennestään, ja ne on ollut mahdollista ottaa käyttöön nopeasti, mutta joissain kouluissa uusien välineiden ja toimintatapojen käyttöönotto on vienyt enemmän aikaa (Opetushallitus 2020a).

Digitaalinen etäyhteyksiä hyödyntävä etäopetus on luultavasti ollut mahdollista ainoastaan kehittyneissä tietoyhteiskunnissa. Pääosin digitaalisesti toteutettava etäopetus on ollut tietoyhteiskuntien kyky, ja siinä Suomi sijoittuu korkealle eri maiden välisessä vertailussa. Koska tietokoneisiin perustuvan opetuksen järjestäminen riippuu yhteiskuntien, koulujen ja oppilaitosten sekä perheiden resursseista, se on jakautunut globaalisti epätasa-arvoisesti. (Vuorio ym. 2021, 21–22, 31.) Unicefin mukaan kolmasosalla maailman lapsista eli 463 miljoonalla kouluikäisellä lapsella ei ole mahdollisuutta etäopetukseen koulujen ollessa suljettuina. Opetuksen häiriintymisen taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset voivat näkyä tulevaisuudessa vielä pitkään. Tilanteesta kärsivät eniten jo valmiiksi heikommassa asemassa olevat koululaiset eli köyhimmillä maaseutualueilla asuvat köyhien kotitalouksien lapset. Vähintään 70 % esikouluikäisistä lapsista jää saavuttamatta verkko-oppimiseen liittyvien haasteiden ja rajoitusten vuoksi ja etäopiskeluun tarvittavien ohjelmien ja välineiden puutteen vuoksi. Alakouluikäisistä lapsista vähintään 29 % jää saavuttamatta ja yläkouluikäisistä vähintään 24 %. Vaikka lapsilla olisi käytössään opiskeluun tarvittava teknologia ja välineet, oppiminen voi silti jäädä toteutumatta esimerkiksi kotiolojen, huonon oppimisympäristön tai tuen puutteen vuoksi. Unicefin mukaan koulutusjärjestelmiä on muutettava ja rakennettava uudelleen kestäämään myös tulevia kriisejä. (Unicef 2020.)

Lainsäädännön asettaman tarkat vähimmäisvaatimuksen mukaan kouluilla tulee olla suunnitelmat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon parantamiseksi. Kuitenkin Opetushallituksen

vuonna 2019 tekemässä kyselyssä siihen osallistuneista yli tuhannesta peruskoulusta vain noin puolella suunnitelma oli käytössä. Tutkimus osoittaaakin, että peruskouluilla on puutteita tasa-arvolain suunnitellun vaatimusten tuntemuksessa. Tasa-arvo lain on tarkoitus edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja estää sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuuslaissa puolestaan korostuvat samanarvoisuus koulutuksessa sekä ikään, kansalaisuuteen, kielen, uskontoon, seksuaaliseen suuntautumiseen, vammaisuuteen tai vakaumukseen kohdistuvan syrjinnän ehkäisy. Poikkeusajan vaarana on, että lakien vaatimuksista tingitään ja yhdenvertaisiin mahdollisiin ei osata kiinnittää huomiota tai vähemmistöjen oikeuksista tingitään. (Opetushallitus 2020b.)

Tampereen ja Helsingin yliopistot tutkivat koronakevään vaikutuksia koulunkäyntiin, opetukseen ja hyvinvointiin. Kyselytutkimuksessa kolmannes alakoululaisista arvioi oppineensa keväällä etäopiskeluun siirtymisen myötä vähemmän kuin normaalisti. Tutkimus vahvisti myös sen, ettei tasa-arvo ole toteutunut etäopintojen aikana samalla tavoin kuin normaalitilanteessa. Tasa-arvoa laskee myös se, että neljänneksessä kouluista oli päätetty laskea vaatimuksia arvioinneissa, etteivät oppilaiden arvosanat laske etäopiskelun myötä. Yli puolella kouluista arvioinnit pysyivät samana, ja viidenneksessä kouluista ei arviointikäytänteistä sovittu lainkaan yhteisesti. Etäopiskelussa käytetyt digilaitteet laskivat tasa-arvoa myös siltä osin, ettei kaikilla kouluilla ollut resursseja samalla tavoin tarjota laitteita oppilaiden käyttöön ja kolmannes vanhemmista totesi, että perheenjäsenet ovat joutuneet vuorottelemaan laitteen käytössä. (Tampereen yliopisto 2020.)

3.3 Oppilaan oikeudet perusopetuksessa

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (60/1991) rakentuu neljälle yleisperiaatteelle, jotka tulee ottaa huomioon kaikkia sopimuskohtia sovellettaessa. Näitä periaatteita ovat syrjinnän kieltä (2 artikla), lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla 1 kohta), lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla) ja lapsen oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuiksi (12 artikla). Lapsen edun ensisijaisuuden huomioon ottamiseen velvoittava artikla on avain lapsen oikeuksien sopimuksen ymmärtämiseen. (Lapsen oikeudet [viitattu 25.9.2021].) Hakalehto-Wainion (2012, 56, 60) mukaan lapsen etu on tulkintaperiaate, jolla tulee olla vahva asema kaikkia lapsia koskevia säännöksiä ja määräyksiä sovellettaessa. Hän jatkaa, että lapsen edun selvittäminen edellyttää, että ratkaistavassa asiassa otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon kaikki siihen jollain tavalla yhteydessä olevat lasta koskevat intressit.

Hakalehto-Wainion (2012, 62) mukaan peruskoulussa oppilaiden etua on tarkasteltava perusopetuksen tavoitteiden lisäksi laajemmin lapsen oikeuksien näkökulmasta. Oppilas on otettava huomioon lapsena ja nuorena sekä perus- että ihmisoikeuksien haltijana nykypäivän yhteiskunnassa. Tulkinnessa ei pidä kiinnittyä liiaksi näkemyksiin koulun tehtävistä, opettajan ja oppilaan välisestä suhteesta sekä oppilaan roolista koulussa. Hakalehto-Wainio (2012, 62–63) jatkaa, että opetustoimessa koulun taloudellisille lähtökohdille rakentuvat intressit voivat poiketa esimerkiksi koulukuraattoripalveluita tarvitsevan lapsen edusta, ja opettajan intressit voivat olla toiset kuin oppilaan intressit esimerkiksi opetusmenetelmän valinnassa. Hänen mukaansa oppilas ei pysty puolustamaan omia intressejään opetustoimen päätöstilanteissa ilman riittävää huomioon ottamista. Opetustoimen velvollisuus on asettaa oppilaiden intressit ensimmäiselle sijalle kaikissa päätöksissään, sillä lapsen edun toteuttaminen on aina myös perusoikeuksien toteuttamista.

Lasten oikeuksien sopimuksen toisen artiklan mukaan sopimuksessa tunnustetut oikeudet täytyy taata kaikille lapsille ilman mihinkään seikkaan perustuvaa erottelua. (60/1991). Hakalehto-Wainio (2012, 68–69) kirjoittaa, että jokaisella oppilaalla tulee olla tasavertainen mahdollisuus saada perustuslain turvaama oikeus opetukseen, joka kattaa varsinaisen opetuksen lisäksi oppilashuollon. Tämän toteutumisessa on ongelmia tänäkin päivänä useissa kunnissa, ja päättäjien tulisikin tehokkaasti puuttua oppilaille kuuluvien perus- ja ihmisoikeuksien loukkaamiseen. Hakalehto-Wainio jatkaa, että oppilaan oikeuksien yhdenvertaisesta toteutumisesta kaikissa peruskouluissa on huolehdittava kunnan tasolla. Oppilaat voivat joutua keskenään eriarvoiseen asemaan esimerkiksi epäpätevän opettajan, opiskelurauhan häiriintymisen, valinnanmahdollisuuksien niukkuuden sekä arvioinnin tai kurinpidon epäjohtamukaisuuden vuoksi. Lasten omat kokemukset eriarvoisesta kohtelusta ja lasten huomioiminen aktiivisina osallistujina ovat tärkeitä syrjinnän ennaltaehkäisemisen ja kitkemisen kannalta.

Oppilaan oikeuksien toteuttamiseen koulussa liittyy myös yhteistyö koulun ja kodin välillä. Toimiva vuorovaikutus koulun ja huoltajien välillä on monissa tapauksissa välttämätöntä oppilaan oppimisen, kasvatuksen ja hyvinvoinnin kannalta, jotta asioissa tehdyt ratkaisut ovat oppilaan edun mukaisia. Koulun ja kodin välisen yhteistyön on tarkoitus tukea ja edistää oppilaan oppimista, tervettä kehitystä ja hyvinvointia koulussa. Yhteistyöllä tuetaan niin jokaista yksittäistä oppilasta kuin koko luokan ja koulun yhteisöllisyyttäkin. Päävastuu yhteistyöstä on koululla ja opettajilla. Vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen kasvatuksesta, mutta

koulun vastuulla on huolehtia oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Koulun tulee antaa huoltajille sellaista tietoa, mikä auttaa huoltajia seuraamaan ja kehittämään lapsen oppimista ja koulunkäyntiä. (Hakalehto-Wainio 2012, 116–119.)

Lasten oikeuksien sopimuksen 3 artiklan (60/1991) mukaan lapselle on taattava hänen hyvinvoinnilleen välttämätön suojelu ja huolenpito. Hakalehto-Wainion (2012, 81) mukaan opetustoimessa erityinen suojelu ja huolenpito ilmenee esimerkiksi velvollisuutena huolehtia oppilaasta, valvoa oppilaiden toimintaa, kannustaa ja tukea oppilasta. Hakalehto-Wainio (2012, 82) jatkaa, että erityinen suojelu ja huolenpito on loppujen lopuksi sitä, että aikuiset takaavat lapsen oikeuksien toteutumisen ja suojelevat lapsia heidän oikeuksiinsa kohdistuvilta laiminlyönneiltä. Opetushallituksen mukaan lapsi on oikeutettu erityiseen suojeluun myös silloin, kun opetusta joudutaan järjestämään poikkeuksellisissa olosuhteissa. Koululla on merkittävä rooli lasten hyvinvoinnin seuraamisessa ja mahdollisten ongelmien varhaisessa tunnistamisessa. Koulun omat toimenpiteet oppilashuoltopalveluiden tuki eivät kuitenkaan aina ole riittäviä. Tällaisissa tilanteissa koulun on tehtävä yhteistyötä kunnan sosiaali- ja terveystalvelujen tai nuorisotoimen kanssa. (Opetushallitus 2021.)

3.4 Lasten osallisuuden edistäminen kouluissa

Olennaista turvallisen koulun rakentamisessa on oppilaiden osallistuminen ja osallisuus, jotka edellyttävät myönteistä asennetta ja tekoja aikuisilta. On tärkeää, että jokaiselle oppilaalle annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. (Salovaara ja Honkonen 2011, 68–69.) Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat merkityksellisiä oppilaan henkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja terveyden kannalta. Osallisuus edistää oppilaan itseohjautuvuutta ja elämänhallinnan taitoja sekä parantaa motivaatiota ja sitoutumista opiskeluun ja koulun yhteisiin asioihin. (Nurmi, Sillanpää & Hannukkala 2015, 42.)

Lasten oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan lapselle, joka on kykenevä muodostamaan omat näkemyksensä, on taattava oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa, ja ne otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (60/1991). Hakalehto-Wainion (2012, 74,76) mukaan keskusteltaessa lapsen oikeudesta osallisuuteen voi syntyä vääriä käsityksiä ja osallisuuden toteuttaminen käytännössä voi tuntua vaikealta. Lasten näkemysten kuuleminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että päätösvalta siirrettäisiin lapsille, vaan tarkoitus on lasten osallistumisen varmistaminen. Koulu on yksi tärkeimmistä

paikoista, joissa lapsen ja nuoren oikeus osallisuuteen voi toteutua käytännössä, ja lasten osallisuuden edistäminen on tärkeää kaikessa koulun toiminnassa.

Osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä, itseään koskevien päätösten tekoon ja itseään koskeviin asioihin. Suomen hallitus ja Euroopan Union ovat asettaneet yhdeksi tavoitteistaan osallisuuden edistämisen. Tarkoitus on ehkäistä syrjäytymistä, torjua köyhyyttä ja vähentää eriarvoisuutta. (Osallisuus 2019.)

Perusopetuslain 47 a §:n (L 21.8.1998/628) mukaan opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun.

Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn mukaan 50,4 % tutkimukseen osallistuneista 4. ja 5. luokan oppilaista on osallistunut koulun asioiden suunnitteluun. Vastanneista 52,4 % katsoi, että luokassa uskaltaa sanoa oman mielipiteensä. Oppilaista 37,1 % koki, että opettaja on usein kiinnostunut siitä, mitä oppilaille kuuluu. (Kouluterveyskysely 2017 ja 2019.) Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan 4. ja 5. luokan oppilaista 44,7 % on osallistunut koulun asioiden suunnitteluun. Vuonna 2021 4 % vastanneista ei kokenut olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä. Vuonna 2019 vastaava luku oli 3,6 %. (Kouluterveyskysely 2019 ja 2021.)

Osallisuus oikeudet eivät toteudu peruskoulussa automaattisesti. Jotta osallisuus voidaan taata, tarvitaan suunnitelmallista toimintaa, osallistumisen tapojen kehittämistä ja seuranta sekä opetusta oppilaalle kuuluvista oikeuksista. Edellä mainittujen lisäksi tarvitaan osallistumiseen kannustavaa ja motivoivaa ilmapiiriä. (Hakalehto-Wainio 2012, 100.) Lapsille tulee antaa riittävästi tietoa omien näkemysten muodostamiseksi ja ilmaisemiseksi, jotta oppilaiden yhteisöllinen ja henkilökohtainen osallisuus voivat toteutua. (Pajulammi 2014, 361.)

4 SOSIAALISTEN SUHTEIDEN JA TUEN MERKITYS ALAKOULUIKÄISILLE

Tämän luvun tarkoitus on avata, millaisia arjen haasteita poikkeusolot ovat tuoneet mukanaan, ja millainen merkitys perheellä ja koulun eri toimijoilla on lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä sujuvalle oppimiselle.

4.1 Lasten ja perheiden arjen haasteet poikkeusolojen aikana

Korona-aikana on puhuttu paljon sosiaalisesta etäisyydestä ja sosiaalisesta eristäytymisestä. Nämä käsitteet ymmärretään helposti väärin. Monet tahot ovatkin kehottaneet puhumaan fyysisen etäisyyden ottamisesta sosiaalisen etäisyyden sijaan. (Hyvärinen & Makkonen-Craig 2020.) Etäisyyden ottamisella tarkoitetaan kotona pysymistä ja kaikkien oman perheen ulkopuolisten kasvokkain tapahtuvien tapaamisten rajaamista minimiin, jotta virusta voitaisiin estää leviämistä. Ihmisiä kannustetaan pitämään yhteyttä läheisiinsä esimerkiksi puhelimitse tai tietokoneella videoyhteyden kautta. (Lockerd Maragakis, L. 2020.) Ulkona liikuttaessa suositellaan käyttämään maskia ja pitämään 1–2 metrin etäisyyttä muihin tartunnan leviämisen estämiseksi (Centers for disease control and prevention 2020).

Etäisyyden ottamisen tarkoitus on siis vähentää lähikontakteja ja samanaikaisesti lisätä sosiaalista vuorovaikutusta muilla keinoilla, jotta poikkeusajasta olisi mahdollisimman vähän haittaa sosiaalisille suhteille. Poikkeusolot ovat kuitenkin tarkoittaneet joillekin myös oikeaa sosiaalista eristäytymistä. Eristykseen voivat joutua esimerkiksi lapset, jotka eivät pääse tapaamaan ystäviään eivätkä osaa käyttää teknisiä laitteita. Poikkeusaika on erottanut ihmisiä ja samaan aikaan tuonut näkyväksi sitä, että tarvitsemme kanssakäymistä ja yhteisöllisyyttä voidaksemme hyvin. (Hyvärinen & Makkonen-Craig 2020.)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (Tiili ym. 2020, 1–2) kartoitti syksyn 2020 aikana kunnille suunnatussa kyselyssään koronatilanteen vaikutuksia lastensuojeluilmoitusten, palvelutarpeen arviointien ja uusien asiakkuuksien määrään verrattuna edellisvuosiin. Vastauksia saatiin 41 kunnalta ja kuntayhtymältä. Kunnista 42 % arvioi lastensuojeluilmoitusten määrän kasvaneen, 50 % vastasi määrän pysyneen ennallaan ja 7 % arvioi lastensuojeluilmoitusten määrän vähentyneen. Kunnista 32 % arvioi palvelutarpeen arviointien määrän kasvaneen ja 60 % katsoi niiden määrän pysyneen ennallaan. Uusien asiakkuuksien määrä kasvoi 32 %:lla kunnista ja 62 % arvioi asiakasmäärän pysyneen

ennallaan. Kyselyn mukaan perheiden tilanteiden nähtiin vaikeutuneen monilta osin ja erilaisten perheen sisäisten ongelmien arvioitiin kasvaneen merkittävästi koronatilanteen myötä. Erityisesti perheiden tilanteissa katsottiin lisääntyneen perheenjäsenten vuorovaikutushaasteet (71 %), perheiden taloudelliset ongelmat (66 %), vanhempien jaksamattomuus (66 %) sekä lasten koulunkäyntiin liittyvät ongelmat (61 %). Vastaajista 19 % arvioi lapsiin kohdistuneen väkivallan kasvaneen ja 44 % arvioi aikuisten välisen lähisuhdeväkivallan kasvaneen. Vastaajista 45 % katsoi vanhempien päihteidenkäytön lisääntyneen. Lasten mielenterveysongelmat lisääntyivät 39 %:n mielestä ja vanhempien mielenterveysongelmat 32 %:n mielestä. Lisäksi perheiden erotilanteisiin ja tapaamisiin liittyvät erimielisyydet (41 %) ja vanhempien arjen hallintaan liittyvät puutteet (32 %) nostettiin esille lisääntyneinä sosiaalisina tuen tarpeina.

Vuoden 2020 Lapsen ääni -kyselyllä selvitettiin 13–17-vuotiaiden lasten ja nuorten kokemuksia arjesta, vapaa-ajasta, koulunkäynnistä, henkisestä hyvinvoinnista, tulevaisuuden näkymistä sekä perheiden tilanteista koronapandemian aikana. Kyselyyn vastanneet lapset kokivat, että koronan aiheuttamat poikkeusolot ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä huomattavasti, sillä opetus järjestettiin etänä, kavereiden tapaamisesta tuli hankalampaa, harrastusmahdollisuudet kaventuivat ja vapaa-ajan viettäminen muuttui. Useat kokivat henkisen hyvinvointinsa heikentyneen. Monet olivat huolissaan huoltajiensa jaksamisesta poikkeustilanteessa, ja moni koki huoltajien stressin vaikuttavan koko kodin ilmapiiriin. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen oli haastavaa ja moni koki itsensä aiempaa yksinäisemmäksi. Vastausten perusteella poikkeusolot vaikuttivat eniten matalatuloisten perheiden lapsiin, sillä he kertoivat muita useammin heikentyneestä henkisestä hyvinvoinnistaan, koulunkäyntihaasteista sekä perheen tuen tarpeen lisääntymisestä. Lisäksi matalatuloisten perheiden lapset olivat muita lapsia useammin huolissaan poikkeusolojen vaikutuksista. (Lapsen ääni 2020, 2.)

4.2 Perheen tuen merkitys opintojen sujuvuuteen

Vanhempien koulumyönteisyys on merkityksellistä lapsen koulumotivaation kannalta. Vanhempi voi välittää lapselle koulumyönteistä asennetta osoittamalla kiinnostusta lapsen koulunkäyntiä kohtaan esimerkiksi kyselemällä lapsen koulupäivästä. Kiinnostuneisuus osoittaa lapselle, että vanhempi arvostaa häntä ja hänen koulunkäyntiään ja samalla lujittaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka lisää lapsen sisäistä motivaatiota. (Aunola 2018, 215.) Perheen ja kodin tehtävä on tukea lasta yhteiskunnallisen toimintakyvyn, osallisuuden ja

elämänhallinnan saavuttamisessa ja suojella lasta niiltä vahingollisilta vaikutteilta, jotka uhkaavat lapsen kehitystä. Vanhempien lapselle antama malli ja rooli lapsen kannustajana on keskeinen lapsen kasvun, kehityksen ja itseyymmärryksen kannalta. Koska vanhemmat ovat päävastuussa lapsen kasvatuksesta ja tuntevat hänet parhaiten, on välttämätöntä, että vanhemmat tekevät yhteistyötä koulun ja oppilashuollon kanssa. Vastavuoroisesti vanhemmat saavat tietoa lapsen osaamisesta koulun näkemysten kautta. (Honkanen & Suomala 2009, 32–33.)

Vanhemmuus voi jäädä puutteelliseksi useista erilaisista syistä. Kaikki vanhemmat eivät osaa, eivät jaksakaan tai eivät tahdo hoitaa tehtäviään ja rooliaan vanhempana. Perheet voivat Suomessa pääosin hyvin, mutta osalla on erilaisia ongelmia. Vaikeudet siirtyvät usein sukupolvelta toiselle ja ne kasaantuvat entistä enemmän samoihin perheisiin. Tyypillisesti ongelmia aiheuttavat päihteiden käyttö, työttömyys ja heikko toimeentulo. Lisäksi sairaudet, mielenterveysongelmat ja muut hyvinvoinnin kokemuksiin vaikuttavat asiat voivat tuottaa ongelmia. Koulun toimijat voivat tukea vanhemmuutta keskustelemalla lapsen kehityksestä ja vanhempien mahdollisuudesta tukea sitä. Koulun ammatillisuus on tarkoitettu myös vanhempien tueksi. Toimiva yhteistyö koulun ja kodin välillä edellyttää vastavuoroista vuorovaikutusta ja yhteistä ymmärrystä. (Honkanen & Suomala 2009, 32, 34–35.) Vanhemmuuden tuki voi olla puutteellista myös maahanmuuttajalasten kohdalla. Lasten koulumenestys voi jäädä heikommaksi mahdollisten kielellisten vaikeuksien, vieraan koulutusjärjestelmän, vanhempien matalan koulutustason ja huonompier perheresurssien sekä syrjintäkokemusten vuoksi. (Kailaheimo-Lönnqvist ym. 2020, 106, 111.)

4.3 Kouluyhteisön merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle

Koulu muodostaa toimintaympäristön, jossa lapset ja nuoret viettävät paljon aikaa. Koulun tehtävä on liittää oppilaita yhteiskuntaan ja tarjota kaikille tasavertaiset mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (Gellin ym. 2012, 98.) Koulun tarkoitus paikkana on olla toimiva ja viihtyisä sekä tuottaa kaikille siellä työskenteleville yhteenkuuluvuutta ja iloa. Koulunkäyntikokemuksilla on merkitystä lasten minäkäsityksen, tunne-elämän ja mielenterveyden kannalta. Hyvä oppimisympäristö auttaa oppilasta rakentamaan positiivista ja realistista kuvaa itsestään ja mahdollisuuksistaan. (Hakalehto-Wainio 2012, 88.) Lapset ja nuoret viettävät suuren osan arjestaan koulu- ja luokkayhteisössä, ja näihin yhteisöihin kiinnittyminen ja siihen liittyvä yhteenkuuluvuuden tunne ovat merkityksellisiä lasten ja nuorten

terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Kouluyhteisöön kiinnittyminen vaikuttaa olennaisesti myös mahdollisuuksiin oppia omien kykyjensä mukaisesti. Lapsille on erittäin tärkeää, että he saavat kuulua joukkoon. (Halme ym. 2017, 30.)

Vaikka suurin osa lapsista on terveitä ja voi hyvin, aiheuttaa suomalaislasten terveys ja hyvinvointi huolta opetus- ja kasvatusalalla. Hyvinvointi koostuu monesta eri osatekijästä, joita ovat tunne henkilökohtaisesta hyvinvoinnista, fyysinen ja psyykkinen terveys, asuminen, työ, toimeentulo sekä sosioemotionaaliset suhteet. (Honkanen & Suomala 2009, 11.) Jos sosiaalinen ympäristö ei tarjoa yksilölle myönteisiä yhteisöllisen osallisuuden kokemuksia, voi niiden vaje aiheuttaa laajempia psykososiaalisia ongelmia ja pitkään jatkuvia negatiivisia hyvinvointivaikutuksia. (Eskelinen ym. 2012, 223.)

Yhteisöön kuuluminen on merkityksellistä oppilaan minäkuvan rakentumisen sekä turvallisen kasvun ja kehityksen kannalta. Vanhempien lisäksi oppilaat tarvitsevat yhteisön, koulun ja kavereiden tukea minuuden rakentamisessa. Yhteisöllisyys koulussa auttaa oppilasta tuntemaan, että hän on osa ryhmää eikä ole siinä yksin. Oppilaat saavat yhteisöstä tukea ja turvaa. Yhteisö on merkityksellinen myös ystävien löytämisen ja ystävyysuhteiden luomisen kannalta. Yhteisöllisyys edellyttää avoimuutta, luottamusta, vuorovaikutusta ja osallistumista, jotka taas edellyttävät yhteistä aikaa, paikkaa, rutiineja ja pysyvyyttä. (Salovaara & Honkonen 2011, 42.)

Koulusta saatavien tärkeiden vertaissuhteiden kautta lapset oppivat sellaisia taitoja, joita ei voi oppia kotona samalla tavalla. Näitä taitoja ovat esimerkiksi puolustautuminen, jakaminen ja keinot käsitellä kiusaamista ja vihamielisyyttä. Vertaissuhteissa voi turvallisesti opetella hallitsemaan omia kielteisiä tunteitaan ja ratkaisemaan yhteentörmäyksiä. (Salovaara & Honkonen 2011, 52–53.) Ystävyysuhteet koulussa tarjoavat oppilaille kumppanuutta, ajanvietettä, yhteenkuuluvuuden ja kelpaamisen tunteita sekä emotionaalista tukea. Parhaimmillaan vertaissuhteet edistävät oppimista, motivaatiota ja hyvinvointia erilaisin tavoin. (Kiuru 2018, 124.)

Koulumotivaatioon vaikuttaa oppilaan omien henkilökohtaisten resurssien, kuten sinnikkyiden ja itsearvostuksen, lisäksi kouluun liittyvät voimavarat, joita ovat esimerkiksi koulusta saatava sosiaalinen tuki, opettajien oikeudenmukaisuus ja opettajilta saatava rohkaisu (Salmela-Aro 2018, 27). Turvallisuus, luottamus, kunnioitus, läheisyys ja kontrolli ovat ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin perustarpeita, joita koulun tulee tukea ja ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Koulun eri toimijat ovat vastuussa siitä, että koulussa oppimiselle on turvallinen ilmapiiri. (Honkanen & Suomala 2009, 12.) Se, että oppilas voi puhua mieltään painavista asioista luotettavalle aikuiselle, on keskeistä turvallisuuden tunteen kannalta. Näitä turvallisia aikuisia ovat usein vanhemmat ja ystävät, mutta on tärkeää, että oppilas voi turvautua myös esimerkiksi opettajaan, terveydenhoitajaan ja kuraattoriin. (Nurmi, Sillanpää & Hannukkala 2015, 35.)

Opettajalla on keskeinen rooli kasvattajana ja läheisenä aikuisena lapsen elämässä (Nurmi, Sillanpää & Hannukkala 2015, 40). Opettaja ja oppilas ovat keskenään paljon tekemisissä erityisesti alakoulussa. Oppilaalle opettaja on aikuinen, joka auttaa, ohjeistaa ja opettaa uusia asioita. Opettaja voi olla oppilaalle myös vanhemman korvike, ellei lapsi saa tukea omilta vanhemmiltaan. Opettajan ja oppilaan välinen henkilökohtainen ja läheinen oikeussuhde tekee oppilaan erittäin haavoittuvaksi opettajan toimille ja näin ollen opettajalla on merkittävä moraalinen vastuu toiminnastaan oppilaita kohtaan. (Hakalehto-Wainio 2012, 113–114.) Uusikylä (2006, 32) kirjoittaa, että opettajan toiminnalla on kauaskantoiset seuraukset oppilaan elämässä ja näin ollen opettajan rooli on keskeinen positiivisten oppimiskokemusten syntymisessä ja oppilaan hyvän itsetunnon kehittämisessä.

Minkkisen (2015, 5, 82) mukaan opettajan merkitystä oppilaan emotionaaliselle hyvinvoinnille ei ole juurikaan tutkittu. Hän tutki väitöskirjassaan alakouluikäisten lasten hyvinvointia sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Tutkimus osoittaa, että opettajan tuella ja koulun sosiaalisilla suhteilla on tärkeä merkitys lasten emotionaaliselle hyvinvoinnille. Koulukiusaamisella ja lapsen kokemuksella opettajan tuesta on yhteys lapsen masennusoireisiin ja kouluvihtyvyyteen, vaikka samalla huomioitaisiin kodin sosiaalinen tuki koulumenestys. Tutkimuksesta selvisi, ettei objektiivisella koulumenestyksellä vaikuttaisi olevan juurikaan merkitystä lapsen emotionaaliselle hyvinvoinnille, kun otetaan huomioon koulun sosiaaliset suhteet.

5 KOULUKURAATTORIN TYÖ JA TEHTÄVÄT PERUSKOULUSSA

Tässä luvussa avataan koulukuraattorin tehtäviä ja työn tavoitteita sekä kuraattorityön tarvetta.

5.1 Koulukuraattorin työ perusopetuksessa

Koulukuraattorin työ on hyvin monipuolista. Koulukuraattorin konkreettisia työtehtäviä ovat huolien kuuntelu, ongelmien selvittely, verkostojen luominen sekä suora asiakastyö oppilaiden kanssa. Lisäksi koulukuraattorin työhön kuuluu yhteistyötahojen tapaaminen, koulukiusaamisen selvittely, käytösongelmiin puuttuminen ja oppituntien pitäminen. Koulukuraattorit voivat myös osallistua koko luokkaa koskeviin hyvinvointiohjelmiin. (Korpela 2012, 283.)

Kuraattorin tehtävä on edistää koko yhteisön hyvinvointia vahvistamalla oppilaiden sosiaalisia taitoja, yhteisöön kiinnittymisen edellytyksiä sekä yhteistyötä koulun ja kodin välillä (Hietanen-Peltola ym. 2018). Koulusosiaalityö on varhaista, kohdennettua, osallistavaa ja kestävää tukea kouluympäristössä. Työ kohdistuu joko yksilöön tai yhteisöön ja se on joko kohdennettua, suoraa, välitöntä ja ensisijaista tai ennakoivaa, epäsuoraa, välillistä ja toissijaista. Välitön työ kohdistuu oppilaaseen, hänen perheeseensä tai oppilasryhmiin. Välillinen työ taas on vanhempien, opettajien, oppilaitossysteemin tai moniammatillisen verkoston kanssa tehtävää työtä. Molemmissa toimintatavoissa keskeistä on ongelmatilanteista selviäminen ja itsenäisen suoriutumisen tukeminen. Tavoitteena on asiakkaan hyvinvointi, elämänhallinta ja voimaantuminen. Asiakkaan omien voimavarojen vahvistaminen on olennainen tehtävä myös silloin, kun ensisijainen puuttuminen vaatii kontrolloijan roolin ottamista. (Wallin 2011, 90, 93–94.)

Nivalan (2006, 126) mukaan kuraattorityön tavoite on tukea oppimista poistamalla oppimisen sosiaalisia esteitä eli tukea oppilaiden koulussa olemista sellaisissa tilanteissa, joissa pelkkä oleminen, saati oppiminen, on syystä tai toisesta muodostunut epämieluisaksi tai raskaaksi. Syy voi löytyä hankalista kotiloista, vapaa-ajan tai koulun sosiaalisista suhteista, kiusaamistapauksissa tai suhteista opettajiin. Heikko motivaatio voi johtua myös mielenterveysongelmista tai oppimisvaikeuksista. Koulussa olemisen ja oppimisen tukeminen on tapauskohtaisesti perhetilanteiden selvittämistä joskus lastensuojelullisessakin tarkoituksessa, oppilaiden ihmissuhdeongelmien pohtimista ja selvittelyä, koulun vuorovaikutusverkostojen selvittämistä ja rakentamista, mielenterveyspalveluihin ohjaamista

ja motivointia sekä erityisopetusjärjestelyiden valmistelua. Lähtökohtana on kuitenkin aina oppilaan kohtaaminen hänen omassa arkitoimintaympäristössään sen viestittämiseksi, että hänestä välitetään ja huolehditaan.

Sipilä-Lähdekorpi (2006, 20–21) kirjoittaa, että kuraattorityön tavoite kertoo työn tarpeesta. Kuraattorit näkevät työnsä päätavoitteena oppilaiden tukemisen ja auttamisen, jotta nämä eivät syrjäytyisi ja saisivat päättötodistuksen, mikä kertoo oppilaiden tarpeesta saada tukea kuraattorilta koulunkäynnin loppuun saattamiseen. Myös opettajat ja lasten vanhemmat tarvitsevat kuraattorin tukea tähän tavoitteeseen pääsemiseksi. Lisäksi koulukuraattorin ajankäyttö kertoo kuraattorityön tarpeesta, sillä kuraattorit käyttävät edelleen eniten aikaa oppilaskohtaiseen työhön, vaikka ennaltaehkäisevää työtä on korostettu koko ammatin olemassaolon ajan. Kuraattoreita työllistävät pääasiassa oppilaiden motivaation puute ja työrauhaongelmat, joihin syitä voivat olla esimerkiksi mielenterveysongelmat, oppimisvaikeudet ja kiusaaminen. Monimuotoistuneet ja vaikeutuneet ongelmat työllistävät koulukuraattoreita jatkuvasti enemmän.

5.2 Koulukuraattori oppilashuollon jäsenenä

Oppilashuoltoryhmien kokoonpanoissa on alueellista vaihtelua, mutta useimmiten niiden jäseniä ovat koulun rehtori, erityisopettaja, terveydenhoitaja, opinto-ohjaaja, koulupsykologi ja koulukuraattori sekä tarvittaessa koululääkäri (Nevalainen & Nieminen 2010, 158). Oppilaan huoleen tai vaikeuksiin on helpompi puuttua, jos koulun aikuiset tekevät yhteistyötä. Oppilaanohjaaja, kuraattori ja muut koulun aikuiset ovat opettajan kumppaneita, jotka jakavat vastuuta kasvatuksesta ja antavat uusia mahdollisuuksia opettajan työhön. (Salovaara & Honkonen 2011, 171.)

Yksi oppilashuollon keskeisimmistä tehtävistä on toimia lastensuojelulain mukaisesti turvaten lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulailla on myös ennaltaehkäisevä tarkoitus, joten on tärkeää, että koulun arjessa ennakoidaan ongelmatilanteita ja pidetään oppilaista huolta. Oppilashuollon tehtävä on huolehtia oppimisen perusedellytyksistä, joita ovat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi. (Honkanen & Suomala 2009, 40.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 5 §:n (L 1287/2013) mukaan yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja,

opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa sekä lain 10 §:ssä tarkoitettuja koulutuksen järjestäjän järjestämiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Yksilökohtainen oppilashuolto on vapaaehtoista ja edellyttää oppilaan tai tarpeen mukaan huoltajan suostumusta (Opetushallitus [viitattu 29.1.2021]). Yksilökohtaisella opiskeluhoitolla voidaan tarpeen mukaan tukea myös huoltajia heidän kasvatustyössään. Työskentelyn tavoite on seurata ja tukea oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. (Hietanen-Peltola ym. 2018, 10.) Yhteisöllinen opiskeluhoito tarkoittaa toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki opiskeluhoollon toimijat. (L 1287/2013.)

Oppilashuollon toiminta on aiemmin ollut hyvin ongelmakeskeistä (Nevalainen & Nieminen 2010, 158). Tänä päivänä oppilashuollossa painotetaan ennaltaehkäisevää toimintaa korjaavan työn sijaan, ja oppilashuolto toteutetaan nykyisin ensisijaisesti yhteisöllisenä oppilashuoltona. (Nurmi, Sillanpää & Hannukkala 2015, 41.)

5.3 Koulukuraattorin tuki ongelmatilanteissa

Oppilashuoltopalvelujen tarve on lisääntynyt pitkään jatkuneiden poikkeusolojen myötä, mutta samaan aikaan palveluiden saatavuus on heikentynyt monissa kouluissa. Opetuksen järjestäjän tulee kiinnittää huomiota oppilaiden hyvinvointiin ja oppimiseen sekä seurata ja arvioida tehtyjen poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksia erityisesti niihin oppilaisiin, jotka ovat heikoimmassa asemassa. (Opetushallitus 2021).

Koulukuraattori tekee paljon suoraa asiakastyötä oppilaiden kanssa. Joidenkin oppilaiden kohdalla tapaamiset voivat jatkua pitkään ja joskus tapaamisia on jopa useita kertoja viikossa. Työskentelyn pyrkimyksenä on kartoittaa oppilaan kanssa pulmia, joiden kanssa hän kamppailee. Tavoitteita ja keinoja niihin pääsemiseksi pohditaan yhdessä oppilaan kanssa sekä punnitaan, mitkä keinot ovat olleet toimivia ja ovatko tavoitteet pysyneet samoina. Keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi mietitään aina uudelleen. (Korpela 2012, 284–285.)

Huhtasen (2000, 12) mukaan oppilaiden käytös heijastelee nyky-yhteiskunnan oloja, perheiden ongelmia sekä elämänhallintaan liittyviä yksilöllisiä ongelmia. Huhtanen (2000,15) kirjoittaa myös, että niin oppilaiden ongelmat kuin niistä johtuvat oireetkin ovat sellaisia, että

koulun keinot ovat riittämättömiä niiden ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. On tärkeää, että koulu kykenee tukemaan oppilaita vaihtelevissa ongelmatilanteissa ja pyrkii tukemaan oppilaan oppimista sekä tavoitteiden saavuttamista. Pelkkä oireiden poistaminen ei muuta tilannetta oppilaan elämässä. Varhaisella puuttumisella voidaan löytää oireiden taustalla olevat syyt, jotka jarruttavat tai estävät tuloksellista oppimista.

Ongelmien selvittämiseksi koulukuraattori tulee keskustella eri tahojen kanssa. Ongelman juurisyyn selvittämiseksi koulukuraattori tulee selvittää, millainen ongelma on oppilaan, hänen vanhempiansa, opettajan, terveydenhoitajan tai esimerkiksi lastensuojelun mielestä ja millaisia asioita siihen kaikkiaan on liitoksissa. Koulun työntekijöistä koulukuraattori tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat koulun rehtori, terveydenhoitaja, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Koulun ulkopuolisista toimijoista tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat sosiaali- ja nuorisotoimi, poliisi, perheneuvola sekä lasten- ja nuorten psykiatria. Opettaja on mahdollisesti koulukuraattori tärkein yhteistyökumppani, sillä opettaja tapaa oppilasta päivittäin, ja näin ollen hänellä on parhain näkemys siitä, miten oppilaan arki koulussa sujuu ja onko siinä tapahtunut muutoksia. (Korpela 2012, 284, 288–289.)

Koulukuraattori työn painopisteenä ovat vuorovaikutukseen liittyvät ongelmatilanteet, mutta kuraattori kohtaa työssään muun muassa lapsen, perheen tai koulun huolta lapsen kaveripulmista, kiusaamisesta ja riitatilanteista. Huolta voivat herättää myös lapsen oppimiseen ja kasvuun sekä perheeseen liittyvät asiat kuten muuttuvat perhetilanteet, neuropsykiatriset ongelmat ja keskittymiseen liittyvät pulmat. (Vuolle, J. 2006.) Oppilaan, hänen vanhempiansa, oppilaan opettajien ja oppilaan kavereiden huolien kuuntelu kuuluu koulukuraattori työhön. Oppilaat hakeutuvat koulukuraattori luokse puhumaan esimerkiksi kaverisuhteisiin liittyvistä pulmista, erimielisyyksistään opettajan kanssa tai vanhempiinsa liittyvistä huolistaan. Alakouluikäisten lasten vanhemmat ovat usein huolissaan kiusaamiseen ja kaverisuhteisiin liittyvistä asioista. Opettajan sen sijaan ovat useimmin huolissaan oppilaiden luvattomista poissaoloista, motivaatiohaasteista, kiusaamistapauksista, luokan ilmapiiristä, oppilaiden muuttuneesta käytöksestä tai oppilaiden kotioloista. (Korpela 2012, 283–284.)

On tilanteita, joissa oppilaalle kasaantuu merkittävästi poissaoloja. Poissaolojen syynä voi olla sairastelu, mutta joskus oppilas on poissa koulusta ilman lupaa. Opetuksen järjestäjän tulee seurata oppilaan poissaoloja ja ilmoittaa huoltajille luvattomista poissaoloista. Luvattomiin poissaoloihin on aina puututtava myös oppilashuollon tukikeinoin ja pyrittävä turvaamaan oppilaan koulunkäynti yhteistyössä huoltajien kanssa. (Oppilaan poissaolot ja arviointi [viitattu

31.8.2021].) Aikuisen kannustusta ja tukea tarvitaan myös silloin, kun oppilaan koulumenestys on heikkoa. Alisuoriutujalla koulusuoritukset ovat merkittävästi tai johdonmukaisesti kykyjen edellyttämän tason alapuolella. Alisuoriutuminen ja oppimisvaikeudet eivät tarkoita samaa asiaa, ja näin ollen alisuoriutujien oppimisvaikeudet eivät johdu heikosta älykkyydestä. Monesti alisuoriutujat eivät tiedä syitä heikkoon koulumenestykseen eivätkä sitä, miten koulumenestystä voisi parantaa. Alisuoriutumisen katsotaan johtuvan yksilöllisistä tekijöistä, perheen sisäisistä ja kouluun liittyvistä syistä sekä ympäristötekijöistä. Alisuoriutuminen voi johtaa esimerkiksi oppilaan syrjäytymiseen, epäsopivaan käyttäytymiseen tai heikkoon opiskelumotivaatioon. (Huhtanen 2000, 124–126.)

Suuri osa koulukuraattorin työstä liittyy oppilaiden käyttäytymisongelmiin (Korpela, 2012, 287). Käytöshäiriöllä sanana kuvataan yleisimmin lapsen omaan ikätasoon nähden epätyypillistä käytöstä ja uhmakkuutta. Tunnistettavaan käytöshäiriöön liitetään muun muassa vihamielisyys, uhmakkuus, väkivaltaisuus, säännöistä ja muiden tunteista piittaamattomuus sekä tunteiden säätelyyn liittyvät ongelmat. Tällaisessa tilanteessa lapsen käytöshäiriö aiheuttaa huomattavaa haittaa lapsen koulutyöskentelyssä ja sosiaalisissa suhteissa. (Käypähoito 2018.) Käytöshäiriöön tulee puuttua mahdollisimman varhain sen tunnistuksesta, ja sitä hoidettaessa tulee ottaa huomioon kaikki osa alueet, joihin käytöshäiriö vaikuttaa (Käytöshäiriöt 2019).

Lasten neuropsykiatriset häiriöt ovat aivojen toimintaan liittyviä kehityksellisiä häiriöitä, jotka vaikuttavat muun muassa sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kielelliseen ja ei-kielelliseen viestintään, käyttäytymiseen ja tunteiden säätelyyn sekä oman toiminnan ohjaamiseen. Neuropsykiatrisiin häiriöihin liittyy monesti myös unen, oppimisen, kielenkehityksen ja motoriikan haasteita, mielialavaihteluita, ahdistus- ja pakko-oireisuutta sekä aistiyliherkkyyttä. Neuropsykiatrisia ovat esimerkiksi ADHD, autismikirjon häiriö ja nykimishäiriöt. Diagnostisen arvion ja mahdollisen hoito- ja kuntoutusjakson jälkeen jatkohoitopaikkana toimivat useimmiten terveyskeskus, kouluterveydenhuolto tai koulun oppilashuolto. (HUS [viitattu 26.9.2021].) Neuropsykiatrisesti oireilevan lapsen kohdalla on erityisen tärkeää, että turvallinen aikuinen auttaa selviämään ongelmatilanteista ja selittää lapselle, miksi jonkin asia ei onnistu. Lapsen kanssa on tärkeää löytää lapsen vahvuudet ja tuentarpeet sekä kehittää uusi keinoja haastavista tilanteista selviämiseen, ettei lapsen tarvitse kokea jatkuvasti epäonnistumisen tunnetta. Uusien keinojen hyödyntäminen ja onnistumisen tunteet vahvistavat lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa. (Pedanet [viitattu 1.9.2021].)

Yksinäisyys on tyypillinen aihe kuraattorityössä. (Mielenterveystalo [viitattu 26.9.2021]). Nevalainen (2009, 18–25) kirjoittaa, että ihminen voi olla yksin omasta tahdostaan, mutta yksinäisyys ei usein ole haluttua. Koulussa voi olla tilanteita, joissa hiljaisilla ja aroilla lapsilla voi olla useita kavereita, kun taas toinen ei saa kavereita yrityksistä huolimatta. Koulussa kiusaaminen ja muusta porukasta ulos jättäminen saattaa johtaa itsetunto-ongelmiin. Yksinäisyyttä ei usein haluta myöntää ja sitä vähätellään, kun taas toiset paisuttelevat tilannetta. (Nevalainen 2009, 18–25.) Myös kiusaamisen ehkäisemiseen liittyvä työskentely koetaan oleellisena koulukuraattorin työn osa-alueena (Nivala 2006, 128). Koulun arjessa tapahtuva yhteisöllinen opiskeluhuolto on suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä, johon kuuluvat väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää ehkäisevät ja vähentävät toimenpiteet (Laitinen ym. 2020, 35). Ulkopuolelta kiusaamisen tunnistaminen voi olla haastavaa. Kiusaaminen voi olla niin huomaamatonta, että aikuisten on hyvin vaikea sitä havaita. Koulussa kiusaaminen tapahtuukin usein aikuisten silmiltä piilossa, kuten välitunneilla, siirtymätilanteissa tai kotimatalla. Kiusaamisen syyt vaihtelevat, mutta usein lähtökohtana ovat kiusaajan oma ymmärtämättömyys, epävarmuus, henkinen pahaolo, ennakkoluulot tai vaikean kotitilannettaan purku koulussa. Syynä voi olla myös, ettei kiusaaja ymmärrä tekevänsä väärin, koska sosiaaliset- ja kaveritaidot ovat vasta kehittymässä. Siksi opettajat ovatkin tärkeässä roolissa kiusaamisen tunnistamisessa, vaikka tilanteita onkin hyvin haastava havaita ulkopuolelta. Opettajan on tärkeää myös osata pyytää apua kiusaamistilanteiden havaitsemiseen ja ratkomiseen oppilashuollolta. (Armanto & Pesonen 2017, 93–96.)

Huhtanen (2000, 107–108, 111) kirjoittaa, että koulu-uupumus ja masennus kulkevat käsi kädessä. Masentunut voi olla uupunut, ja uupumus voi aiheuttaa masennusta. Lapsen väsymys, uupumus ja masennus johtuvat stressistä, joka on monen tekijän summa. Vaatimukset ja odotukset sekä itsenäistyminen ja suuret elämänmuutokset, kuten avioerot, perherakenteiden muutokset ja muutot, kasaantuvat liian suureksi taakaksi. Huhtanen (2000, 108) huomauttaa, että stressi kuuluu elämään, ja normaalielämään kuuluvat stressitilanteet, kuten siirtyminen kouluun tai yläkouluun, voivat lisätä tarkkaavaisuutta sekä suorituskyyä ja näin ollen viedä lapsen kehitystä eteenpäin. Sen sijaan jatkuva stressi aiheuttaa ongelmia ja heikentää psyykkistä toimintakykyä. Huhtanen (2000, 112) jatkaa, että aikuisten tuki on ehdoton edellytys stressistä selviytymiselle. Turvallinen kasvu- ja kehitysympäristö voi suojata lasta vaikeissakin tilanteissa, kun taas huono ympäristö voi viedä lapsen kehitystä siihen suuntaan, ettei hän pysty hallitsemaan stressiään. Sipilä-Lähdekorpi (2006, 22) kirjoittaa, että nykyajan lapsilta uupuu ympäriltään sellaisia aikuisia, jotka välittävät, tukevat, rakastavat ja

asettavat rajoja. Tämä tulee esiin vanhemmuuden puutteena ja yhteistyöhaluttomuutena. Vanhemmuuden puutteella tarkoitetaan vanhempien välinpitämättömyyttä lasta koskevissa asioissa, voimattomuutta asettaa rajoja ja sinisilmäisyyttä lastensa suhteen. Hankalat perheolot ja vanhempien kielteiset asenteet heijastuvat oppilaiden koulunkäyntiin ja lisäävät kuraattorityön tarvetta.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen toteutusta. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena teemahaastattelemalla kuutta koulukuraattoria Pirkanmaalla. Haastatteluaineisto analysoitiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Lisäksi luvussa avataan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä opinnäytetyöprosessin eri vaiheita.

6.1 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

Kvantitatiivista eli laadullista tutkimusta verrataan pehmeäksi, kun puhutaan laadullisesta ja määrällisestä tutkimuksesta. Se ei tarkoita, että laadullinen tutkimus olisi yhtään vähemmän tilastollista tai tieteellistä, mutta sitä saatetaan pitää määrällistä tutkimusta jopa laadukkaampana. Laadullista tutkimusta tehdessä keskitytään suhteellisen pieneen määrään tutkittavia, kun verrataan laadullista ja määrällistä tutkimusta. Tutkittavien määrä on vähäinen, koska silloin pystytään perehtymään tarkemmin tiettyyn kohderyhmään. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä ei ole määrä vaan laatu. (Eskola & Suoranta 2005, 13, 15, 18.) Valitsimme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimusmenetelmän, koska tutkittavien määrä oli pieni ja halusimme tutkia henkilöiden omakohtaisia kokemuksia. Ajattelimme aiheen olevan sellainen, että vain laadullisen tutkimuksen avulla siitä voitaisiin saada mahdollisimman syvällistä ja monipuolista tietoa.

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on kenties yleisimmin laadullisissa tutkimuksissa käytetty haastattelumuoto (Vilkkä 2021, 219). Teemahaastattelussa edetään keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastatteluiden toteutukset vaihtelevat lähes avoimesta haastattelusta aina strukturoidusti etenevään haastatteluun. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Periaatteessa etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli siihen, mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 88.) Teemahaastattelu vaatii huolellista kohderyhmään ja aihepiiriin perehtymistä, jotta haastattelu osataan kohdentaa oikeisiin teemoihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Toteutimme haastattelut teemahaastatteluina, joissa käytimme teoriaosuuden pohjalta laatimaamme haastattelurunkoa (liite 1). Haastatteluiden pääteemat esitetään kuviossa 1.

Lähetimme haastattelurungon jokaiselle haastateltavalle etukäteen nähtäväksi tarkoituksenamme helpottaa haastatteluun valmistautumista. Olimme laatineet teemat ja kysymykset niin, että ne antaisivat mahdollisimman laajoja vastauksia ja vastaisivat tutkimuskysymyksiimme. Koronatilanteen vuoksi haastattelut toteutettiin Teamsin välityksellä ja jokaiseen haastatteluun varattiin tunti aikaa.

Kuvio 1. Haastatteluteemat

6.2 Haastatteluaineiston analysointi

Sisällönanalyysiä voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä keskipisteessä on itse aineisto ja teoria rakentuu sen ympärille, kun taas teorialähtöisessä sisällönanalyysissä on teoria pääpainona (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c). Laadullista tutkimusta tehdessä analysointia tehdään jo ennen kuin koko aineisto on kerätty, jotta voidaan saada esimerkiksi tutkimuksen kannalta tärkeitä kysymyksiä täsmennettyä.

Laadullisessa tutkimuksessa analysointi perustuu tutkimuksista selvinneiden asioiden pohtimiseen kirjallisessa muodossa. (Kiviniemi 2001, 77, 79.)

Tutkimusaineiston keräämisen jälkeen aineisto tulee muuttaa sellaiseen muotoon, josta sitä voidaan tulkita. Haastatteluaineiston kohdalla tämä tarkoittaa nauhoitteiden muuttamista tekstimuotoon, jota kutsutaan litteroinniksi. Tekstimuotoon muutettu haastatteluaineisto helpottaa tutkimusaineiston analysointia eli aineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, ryhmittelyä ja luokittelua (Vilkkä 2021, 252).

Sisällönanalyysin avulla tutkimusaineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon niin, ettei sen sisältämä informaatio katoa. Analysoinnin tarkoituksena on luoda hajanaisesta aineistosta selkeää, yhtenäistä ja mielekästä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä, jotta siitä voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Aineiston laadullisessa käsittelyssä aineisto hajotetaan aluksi osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on alkuperäisaineiston pelkistäminen, jossa siitä karsitaan pois tutkimuksen kannalta epäoleellinen tieto. Tekstimuotoon kirjoitetusta aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja. Tämä voidaan tehdä alleviivaamalla samaa kuvaavat ilmaisut samanvärisillä kynillä ja näin erotella erilaisia ilmiöitä. Pelkistettyjen ilmausten etsimisen ja alleviivaamisen jälkeen pelkistetyt ilmaukset listataan allekkain, jonka jälkeen niistä etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistellään eri luokiksi, joista muodostuvat alaluokat. Tämän jälkeen alaluokkia yhdistellään ja niistä muodostetaan yläluokkia, jotka taas yhdistellään edelleen pääluokiksi ja muodostetaan kokoava käsite. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–126.)

Aloitimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin kuuntelemalla nauhoitetut aineistot ja litteroimalla ne tekstimuotoon, jotta niitä oli helpompi tulkita työtä varten. Haastatteluaineistoa kertyi nauhoitettuna yhteensä noin kuusi tuntia ja litteroitua materiaalia yhteensä 46 sivua. Litteroinnin jälkeen aloimme pelkistämään tutkimusaineistoa ja karsimaan tutkimuksen kannalta epäolennaisia aineistoa pois alleviivaamalla tutkimusaineistosta asioita, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Tämän jälkeen aloimme etsimään aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, jotka korostimme eri väreillä. Analysointi jatkui aineiston ryhmittelyllä ja teemojen muodostamisella. Analysoinnin tuloksena muodostui neljä pääteemaa, jotka ovat lasten hyvinvointi pandemia-aikana, koulukuraattorin yhteistyö muiden koulun aikuisten ja perheiden kanssa, koulukuraattorin tuki lapsille ja perheille sekä

koulukuraattorin työ ja rooli etäopiskelun aikana. Pääteemat jakautuivat 3–6 alateemaan, joita avaamme tuloksissa. Koodasimme haastateltavat tunnuksilla H1–H6.

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen koskiessa yhdistystä tai organisaatiota kohdeorganisaatiosta tulee hakea tutkimuslupa. Kohdeorganisaatit voivat edellyttää tutkimuslupahakemuksen yhteydessä liitteiksi muun muassa haastattelukysymykset, tutkimussuunnitelman, suostumuslomakkeen tai tietosuojalomakkeen. Aineiston kerääminen voidaan aloittaa vasta, kun tutkimuslupa on myönnetty. Tutkittavan suostumusta aineiston keruuseen tarvitaan aina, kun tutkittavan ja tutkijan välillä on tutkimusvuorovaikutusta. Tutkimusvuorovaikutusta sisältyy tutkittavien haastatteluihin ja havainnointiin tai tutkimuksiin, joissa tutkittavilta pyydetään kyselyjen täyttämistä, kirjoitusten laatimista, tietojen pyytämistä tai lupien pyytämistä heitä koskevien tietojen käyttöön tai muunlaista osallistumista. Suostumuksen antaakseen tutkittavan on saatava riittävä tieto omista oikeuksistaan tutkittavana sekä itse tutkimuksesta. Tietosuojalainsäädäntö velvoittaa lähettämään tutkittavalle tietosuojaselosteen aina, kun tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja. (Kuula-Luumi 2021a.)

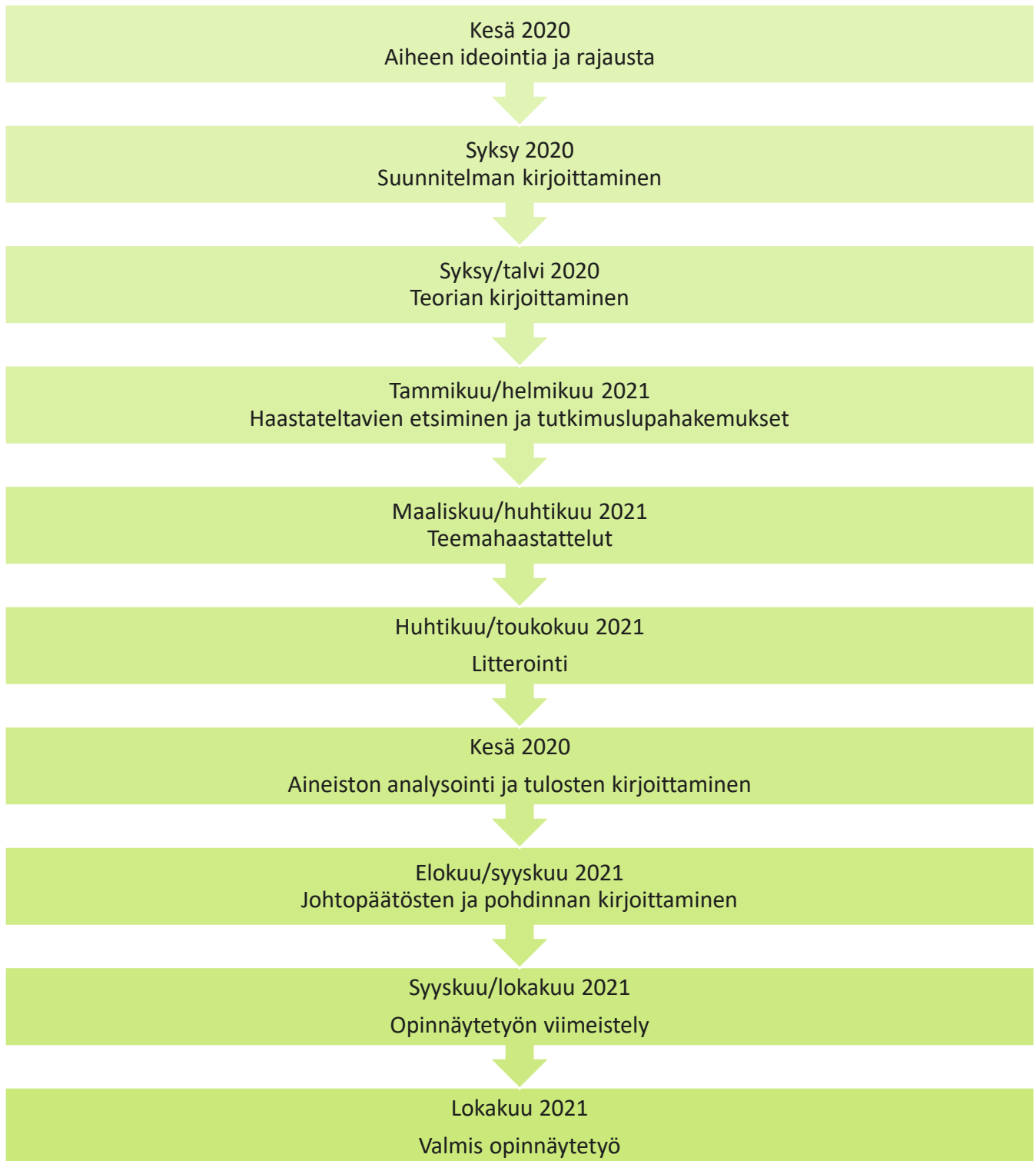
Tutkimusaineiston anonymisointi tekee aineisto-otteiden julkaisusta, aineiston arkistoinnista ja aineiston jatkokäytöstä muihin tutkimuksiin helpompaa. Anonymisointiin kannattaa kiinnittää huomiota jo aineiston keruuta suunniteltaessa ja aineistoa kerätessä, jotta aineisto sisältäisi jo alkujaan mahdollisimman vähän henkilötietoja. Aineiston anonymisointikeinoina käytetään tyypillisesti henkilötietojen muuttamista keksityiksi nimiksi, erisnimien kategoriointia, arkaluonteisten tietojen karsimista tai muuttamista, taustatietojen kategoriointia ja tunnistetietojen vaihtamista. Henkilötietoja sisältänyt alkuperäinen aineisto ja mahdolliset suostumuslomakkeet tulee hävittää aineiston anonymisoinnin jälkeen. (Kuula-Luumi 2021b.)

Teoriaosuutta kirjoittaessamme olemme käyttäneet asiaan kuuluvia lähdemerkintöjä ja keränneet kaikki käytetyt lähteet lähdeluetteloon. Ennen tutkimuksen aloittamista olemme hankkineet kunnista tutkimusluvut ja lähettäneet haastateltaville saatekirjeen (liite 2) ja tietosuojaselosteen. Haastatteluihin osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja jokaiselta haastateltavalta on pyydetty allekirjoitus suostumuslomakkeeseen (liite 3). Olemme kunnioittaneet haastateltavien anonymiteettia ja yksityisyyttä siten, ettei heitä voi opinnäytetyöstämme tunnistaa. Mahdollisimman hyvän anonymiteetin säilyttämiseksi tutkimuksessa ei mainita myöskään koulujen tai kuntien nimiä. Tutkimusaineisto on säilytetty

koko tutkimuksen ajan turvallisesti niin, etteivät ulkopuoliset ole päässeet siihen käsiksi. Opinnäytetyöprosessin päätyttyä hävitimme aineiston asianmukaisesti.

6.4 Opinnäytetyöprosessin vaiheet

Aloimme ideoimaan opinnäytetyön aihetta kesällä 2020. Löysimme yhteisen sävelen aiheen suhteen hyvin nopeasti ja aloimme kirjoittamaan tutkimussuunnitelmaa. Suunnitelmaa tehdessä huomasimme aiheen olevan liian laaja, joten jouduimme rajaamaan sitä pariinkin otteeseen. Suunnitelman esittelimme syksyllä 2020, jonka jälkeen aloimme perehtymään lähteisiin ja kirjoittamaan teoriaa. Teoriaan keskityimme koko loppuvuoden 2020. Teoriaosuuden valmistuttua aloimme muodostamaan teemahaastattelurunkoa. Tammi-helmikuussa 2021 löysimme haastateltavat ja lähetimme tutkimuslupahakemukset. Tutkimusluvut saatuamme pääsimme aloittamaan haastattelut maaliskuussa 2021, ja saimme toteutettua ne huhtikuun alkuun mennessä. Ennen haastatteluja lähetimme koulukuraattoreille saatekirjeen (liite 2), tietosuojaselosteen sekä suostumuslomakkeen (liite 3) allekirjoitettavaksi. Litteroimme haastattelut huhti-toukokuun aikana, jolloin aloitimme myös sisällönanalyysia. Kesän 2021 aikana saimme tehtyä sisällönanalyysin ja kirjoitettua tutkimuksen tulokset. Johtopäätökset ja pohdinnan kirjoitimme elo-syyskuussa 2021. Opinnäytetyö valmistui lokakuussa 2021. Opinnäytetyöprosessin etenemisaikataulu esitetään kuviossa 2.

Kuvio 2. Opinnäytetyöprosessin etenemisaikataulu

7 TULOKSET

Tässä luvussa esitellämme tutkimuksemme tulokset. Järjestelimme aineiston teemoihin, jotka esitetään kuviossa 3. Aineistosta nousi esiin neljä pääteemaa, jotka ovat lasten hyvinvointi pandemia-aikana, koulukuraattorin yhteistyö muiden koulun aikuisten ja perheiden kanssa, koulukuraattorin tuki lapsille ja perheille sekä koulukuraattorin työ ja rooli etäopiskelun aikana.

Kuvio 3. Pääteemat

7.1 Lasten hyvinvointi pandemia-aikana

Kuvio 4. Lasten hyvinvointi pandemia-aikana

Lasten hyvinvointi ja tasa-arvoiset mahdollisuudet. Kaikki haastateltavat sanoivat etäopiskelun vaikuttavan merkittävästi lasten tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin. Tämän nähtiin johtuvan hyvin pitkälti siitä, että perheiden tilanteet vaihtelevat ja lapset ovat jo lähtökohtaisesti hyvin eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Perheillä on erilaiset mahdollisuudet seurata ja tukea lapsen koulunkäyntiä. Perheen taloudellinen tilanne voi vaikuttaa siihen, miten hyvin lapsilla on käytettävissä opiskeluun tarvittavat välineet. Lisäksi monissa perheissä on huolenpitoon ja kasvatukseen liittyviä haasteita sekä mielenterveys- ja päihdeongelmia, joiden haitat korostuvat poikkeusaikana ja etäopiskelun aikaan entisestään. Osa haastateltavista arveli, että koronatilanne tulee vaikuttamaan ja näkymään lasten ja perheiden tilanteissa vielä pitkään.

Kyllähän sillä on tosi iso merkitys lasten hyvinvointiin ja sitten siihen samankaltaisiin mahdollisuuksiin ylipäättään käydä sitä koulua. (H6.)

Ihan jo lähtökohtaisesti ollaan hirveän eriarvoisissa tilanteissa. (H1.)

Moni haastateltava mainitsi eriarvoistavaksi asiaksi sen, että on paljon oppilaita, joilla on haasteita oppimisessa, mutta jotka eivät kuitenkaan ole oikeutettuja tulemaan lähiopetukseen koulujen ollessa suljettuina. Vaikka osa oppilaista oli etäopetusaikana oikeutettuja tulemaan lähiopetukseen, hekin jäivät usein kotiin, vaikka kotona ei välttämättä kyetty auttamaan lasta riittävästi. Myös vaihtelevan etäopetuksen laadun katsottiin eriarvoistavan oppilaita.

Tavallaan ne oppilaat kenellä on sitten jotain erityisen tuen tarvetta tai tehostetun tuen oppilaita tai muita, niin jos se tuki kotona ei oo sitten niinku käytettävissä tai ei oo niin hyvin käytettävissä, niin kyllä se aika ohueksi jää sitten tämmösen oppilaan kohdalla, kuka tarvii enemmän tukea siinä opiskelussa. Ajattelen, että se on aika iso menetys sitten siinä kohtaa. (H2.)

Lasten osallisuuden kokemukset. Kaikki haastateltavat sanoivat lasten osallisuuden olevan hyvin vähäistä poikkeusolojen aikana. He katsoivat, että kouluyhteisön, harrastusten, kavereiden ja muiden lähikontaktien puute kaventaa huomattavasti lasten mahdollisuuksia osallisuuden kokemuksiin. Fyysisestä kouluympäristöstä erkaantuminen nähtiin isona menetyksenä oppilaille.

Monien oppilaiden kanssa kenen kanssa niinku juttelin, niin eivät käyneet missään, eivät nähneet ketään, ja se ettei pääse osallistumaan yhtään mihinkään, ei näe kavereita eikä mitään, niin tottakai se on vaikuttanu ylipäätänsä siihen, että miten koet kuuluvasi mihinkään joukkoon ja se että kuka kuuntelee, saatko sanottua omaa mielipidettä ylipäätänsä. (H4.)

Kyllähän siinä niinku varmaan oppimisen puolesta jotain osallisuutta toteutuu. Mutta kyllä se on hyvin paljon pienempi tavallaan siivu siitä osallisuudesta, mikä siinä voi toteutua. (H2.)

Useat haastateltavat kertoivat ajattelevansa, että tehdyt päätökset esimerkiksi etäopiskelusta ja järjestelyistä on tehty pitkälti aikuisten näkökulmasta, eikä lapsilla ole ollut juurikaan vaikutusmahdollisuuksia. Se, miten paljon lapsia on kuultu ja osallistettu, on vaihdellut eri opettajienkin välillä.

Lapset on vähän niinku siinä tilanteessa jääny jalkoihin. (H6.)

Etäopetuksen laatu ja opettajan tuki. Jokainen haastateltava sanoi opetuksen laadun vaihdelleen paljon etäopiskeluaikana. Opettajien tavoissa järjestää opetus oli suuria eroja ja vaihtelevuutta. Osa opettajista antoi vain tehtävät, eivätkä juurikaan olleet kontaktissa oppilaisiin. Osa taas piti tiukasti kiinni lukujärjestyksen mukaisesta päivärytmistä ja olivat

säännöllisesti yhteydessä oppilaisiin. Eräs haastateltava mainitsi, että oppilailta tullut palaute opetuksen laadusta oli pääosin hyvää. Yksi haastateltava sanoi, että yleisessä keskustelussa etäopetuksen väitettiin sujuneen hyvin, mutta koulukuraattorin näkökulmasta se ei sujunut niin hyvin kuin puhuttiin. Hän korosti, että yksikin koulupudokas on suuri menetys.

Ajattelen, että henkilöityy paljon opettajiin, että riippuen opettajan taidoista niin se saattaa olla tosi laadukasta ja tehokasta, mutta sitten saattoi olla myös sellaisia, että tulee vaan Wilma-viesti, että tehkää nää ja nää ja se oli niinku kaikki yhteydenpito siinä... että siinä oli hirveen laaja skaala. (H5.)

Jokainen haastateltava sanoi kuitenkin ymmärtävänsä, ettei opetuksen siirtäminen etäopetukseen ollut helppoa, koska tilanne tuli yllättäen hyvin lyhyellä varoitusaajalla, eikä siihen ollut olemassa valmiita malleja.

Kaikkihan on lähteny kokeileen sitä ihan niinku yhtäkkiä tavallaan, että eihän siihen oo ollu luotuna mitään semmosia valmiita malleja. (H2.)

Jokainen haastateltava korosti opettajan tuen merkitystä etäopiskelun aikana. Haastateltavat kokivat tärkeäksi, että opettaja on säännöllisesti yhteydessä oppilaisiin. Ei riitä, että opettajat ovat yhteydessä oppilaaseen ainoastaan viestein, vaan oppilaaseen tulisi saada vähintäänkin puhekontakti ja mielellään päivittäin. Opettajien ei tulisi myöskään odottaa, että oppilaat ottavat yhteyttä, vaan yhteydenpidon täytyy olla opettajan vastuulla. Mitä pienempi oppilas on kyseessä ja mitä enemmän oppilaalla on tuen tarvetta, sitä vahvempaa täytyisi olla opettajan tuki ja yhteydenpito.

Mun mielestä olisi äärimmäisen tärkeää, että jokainen luokanopettaja, aineenopettaja ja luokanvalvoja huolehtii siitä, että ne oppilaat ei häviä, vaan että säännöllisesti koulun aikuinen pitää yhteyttä sinne oppilaaseen. Ei niin päin, että odotetaan, että oppilas ottaa yhteyksiä. (H4.)

Perheen tuki. Haastateltavat näkivät, että vanhempien tuki korostuu etäopiskelun aikana ja lapsen koulunkäynnistä huolehtiminen kuuluu myös huoltajien vastuulle. Vastuuta ei voi siirtää kokonaan kotiin, mutta ei myöskään täysin koululle. On tärkeää, että koulun ja kodin yhteistyö toimii, jotta lapsi saa oppimiseen tarvitsemansa tuen.

Osa vanhemmista on tehny ihan hirveesti lastensa eteen ja ehkä niinku vähän voisi sanoa, että liiankin pitkään ovat yrittäneet yksin auttaa lastaan, että olisi voinut ottaa kouluun nopeamminkin yhteyden. (H3.)

Etäopiskelun hyödyt. Haastateltavista viisi sanoi pitävänsä tapahtunutta digiloikkaa hyvänä asiana ja koki sen tuoneen mukanaan joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja oppimiseen. Hyvänä asiana nähtiin myös tietotekniikan ja tietoteknisten taitojen kehittyminen.

Mä pidän kyllä ihan positiivisena sitä, että on tullut pakollinen digiloikka. Ilman tätä ei varmasti olisi käytetty tietotekniikkaa opetuksessa ja yhteydenpidossa näinkään paljon, että on siinä puolensa. (H3.)

Kyllä mä ajattelen, että siinä on ihan hyviäkin puolia ja tavallaan et jotkut jutut voidaan tehdä vaikka etänä ja että se ei vaadi sitä lähiopetusta. Tuo just jotain joustoa varmaan. (H2.)

Etäopiskelusta on ollut myös hyötyä yksittäisille oppilaille. Neljä haastateltavaa katsoi osan oppilaista selvästi hyötynneen etenkin etäopiskelun tarjoamasta opiskelurauhasta. Sellaisilla oppilailla, joilla on ollut ahdistuneisuutta, sosiaalisia haasteita tai keskittymisvaikeuksia luokassa, on ollut helpompi keskittyä opiskeluun, kun tehtäviä on saanut tehdä kotona omassa rauhassa.

Tietysti on niitä oppilaita, joilla on niitä sosiaalisia haasteita, niin sellaisethan tästä etäopiskelusta on tykänneet. Saavat tehdä rauhassa, ei ole sellaista sosiaalista painetta siinä ympärillä. (H4.)

Sellaisilla, joilla on esimerkiksi ollu vaikeuksia keskittyä yleisopetukseen luokassa, niin heillä on saattanu olla paljon helpompaa. (H6.)

Varmaan se työrauha sitten kaikinensa on sellainen hyvä asia. (H1.)

Vaikka jokainen haastateltava näki etäopetuksessa myös hyviä puolia, haitat nähtiin paljon suurempina kuin hyödyt.

Kyllä mä niinku kallistun kuitenkin siihen, että enemmän tästä on haittaa kuin hyötyä. (H4.)

Lasten hyvinvoinnin turvaaminen ja tarvittavat toimenpiteet kouluissa poikkeusolojen jatkuessa. Moni haastateltava mainitsi tärkeimmäksi asiaksi lasten hyvinvoinnin turvaamisessa turvallisuuden tunteen, ja kaikki puhuivat rutiinien tärkeydestä. Haastateltavien mielestä niin kodeissa kuin kouluissakin tulisi etäopetuksen aikana kiinnittää erityistä huomiota

säännöllisen päivärytmin lisäksi siihen, että lapset saavat riittävästi ravintoa, lepoa ja liikuntaa. Lasten arjen asioista tulisi turvata poikkeusaikana myös harrastukset.

Mä oon vähän niinku sellanen rutiinien puolestapuhuja eli kyllä niinku sellanen arjen rutiinien ja niistä kiinni pitäminen. Se päivärytmi, uni, ruokailut. niin ne on tosi tärkeitä. (H6.)

Lähes kaikki haastateltavat puhuivat siitä, että oppilaiden tuen tarvetta tulisi selvittää paremmin ja pyrkiä siihen, että jokaisen oppilaan oppimista ja olemista rajaavat sekä estävät asiat olisi selvitetty ja tiedot ajan tasalla.

Jotenkin se täytyy tarkemmin ainakin huomioida sitten just nää, kellä sitä tuen tarvetta on, niinku paremmin. (H2.)

No ainakin opettajille mä oon nyt toittanut sitä taas vuodenvaihteen jälkeen, kuttää on lähteny kiihtymään, et katsokaa ne paperit, että ne on kunnossa. Ettei tule semmoisia et hups, lapsella ei ole mitään papereita, mutta sillä on massiivinen tuen tarve. (H1.)

Haastateltavat pitivät tärkeänä, että erityistä tukea tarvitsevilla on mahdollisuus tulla koululle lähiopetukseen, jos joudutaan tilanteeseen, jossa koulut suljetaan. Yksi haastateltava sanoi lisäksi, että erityisen tuen oppilailla tulisi ennemminkin olla velvollisuus tulla lähiopetukseen, koska kotona lasta ei välttämättä kyetä tukemaan opiskelussa riittävästi.

No se olisi mun mielestä tosi tärkeä, että erityisen tuen oppilailla on oikeus tulla kouluun, mutta että tavallaan mun mielestä sen pitäisi olla velvollisuus, että erityisen tuen oppilaat veloitettaisiin tulemaan kouluun, ellei siihen ole oikeesti jotain lääketieteellistä syytä, että minkä takia he jää kotiin. Monesti niissä perheissä, joissa on näitä erityisen tuen oppilaita, niin siellä kotona ei kyetä auttamaan, että se voi olla sellaista sukupolvien yli jatkunutta ketjua, että se tuen tarve on siellä kotonakin. (H4.)

Lähes kaikki haastateltavat ilmaisivat huolensa tehostetun tuen oppilaista. Heidät nähtiin ikään kuin väliinputoajina, koska tehostetun tuen oppilailla ei ole oikeutta osallistua lähiopetukseen koulujen ollessa suljettuina. Haastateltavat katsoivat, että jatkossa myös tehostetun tuen oppilailla tulisi olla mahdollisuus lähiopetukseen osallistumiseen.

Mun mielestä tässä on selkeästi sitten tehostetun tuen oppilaat niinku sitten semmoinen niinku väliinputoajat, että heillä ei ole oikeutta tulla kouluun. Ja siellä

on todella paljon oppilaita, jotka oikeastaan on lähellä sitä erityisen tuen tarvetta, että joilla on tosi paljon samanlaisia ongelmia. (H4.)

Kynnys etäopetukseen siirtymiseen tulisi tutkittavien mielestä olla mahdollisimman korkea. Kaksi haastateltavista pohti, onko koulujen sulkeminen ollut tarpeellista koko maassa, koska koronatilanne ei ole ollut kaikkialla samanlainen. Suurin osa haastateltavista toi esiin, että ainakin pienten oppilaiden lähiopetus olisi poikkeusoloissa turvattava.

Mä ajattelen, et näiden pienten on hyvä kyllä käydä siellä lähiopetuksessa niin heidän oman oppimisen ja oman itsensä niinku kaikella kannalla, mutta ehkä myös niinku sen perheitten hyvinvoinnin takia on niinku tärkeä, että mitä pienemmistä on kyse niin että he kävis lähiopetuksessa. (H2.)

Kahden haastateltavan mielestä huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, että huolen herätessä oppilaan tilanteeseen puututtaisiin kaikin mahdollisin keinoin ja että oppilashuoltoon oltaisiin yhteydessä jo varhaisessa vaiheessa.

Siihen on kyllä hyvä kiinnittää huomiota, että otetaan sitten niinku opiskeluhuolto mukaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jos jotain huolta tulee. (H3.)

Niinku huolen herätessä asioihin olisi niinku puututtu tai ainakin haettu apua ja niinku hyödynnetään kaikkia, että otetaan ne kaikki koulun mahdolliset tukikeinot käyttöön, niin oppilashuollollinen kuin pedagoginenkin tuki. (H5.)

Useat haastateltavat toivat haastatteluissa esiin, että yhteisöllisyyttä ja lasten osallisuutta tulisi tukea jatkossa paremmin, mikäli kouluja joudutaan sulkemaan. Lasten kanssa tulisi keskustella ja heidän näkemyksiään tulisi kuulla, että heille tulisi kokemus siitä, että he voivat vaikuttaa asioihin. Haastateltavien mielestä olisi tärkeää suunnitella ja kehittää yhdessä lasten kanssa uudenlaisia tapoja yhteisöllisyyden tukemiseen ja yhdessä tekemiseen poikkeusaikana.

Se, mikä on oikeastaan nyt vuoden ajan ollut vähän haasteellista niinku näitten etäyhteyksien takia, niin sellainen niinku yhteisöllisyys. Esimerkiksi kaikki niinku koulun juhlat, jotka siinä mielessä meille aikuisille ehkä tuottaa päänsäivää, joulujuhlien järjestämiset, kevätjuhlien järjestämiset ja sen tyyppiset, on tosi iso merkitys sitten taas lapsille, että pystyy osallistumaan siihen niinku järjestämisen kukin omalla tavallaan. Mutta että sitten niinku sen tyyppisten yhteisöllisten toimintojen miettiminen, että miten me niinku ylläpidetään sitä, niin se on tosi tosi tärkeä juttu. (H6.)

7.2 Koulukuraattorin yhteistyö muiden koulun aikuisten ja perheiden kanssa

Kuvio 5. Koulukuraattorin yhteistyö muiden koulun aikuisten ja perheiden kanssa

Yhteistyö muiden koulun aikuisten kanssa. Etäopetus muutti myös koulukuraattorin ja muiden koulun ammattilaisten välistä yhteistyötä. Jokainen haastateltava koki isoimpana muutoksena sen, että tapaamiset ja palaverit järjestettiin pääosin etäyhteyksin. Tässä haastateltavat näkivät niin hyvää kuin huonoakin. Lähes kaikki mainitsivat, että tapaamiset muuttuivat tiiviimmiksi ja tehokkaammiksi. Hyvänä asiana haastateltavat näkivät sen, että tapaamiset eivät ole paikkaan sidottuja eikä aikaa mene siirtymiin, ja näin ollen kalenterissa on aiempaa enemmän tilaa. Nopeita ja tehokkaita tapaamisia ei kuitenkaan pidetty pelkästään hyvänä asiana, koska tapaamisiin tuli myös kiireen makua, ja tärkeitä asioita ei välttämättä käyty enää kunnolla läpi.

Sellaiselle keskustelulle ja asioiden pohtimiselle niin sille ei ole ehkä tässä tilaa ollut, että se on mun mielestä niinku ikävää. Ajattelen, että kuitenkin meidän vaikka nyt oppilashuollon asioihin niin kyllähän niihin pitäisi sisältyä paljon enemmän myös sitä miettimistä ja keskustelua. (H4.)

Kaksi haastateltavaa koki, että oppilashuollolliset asiat unohtuivat, kun opettajien huomio kiinnittyi etenkin etäopetuksen alkuvaiheessa opetuksen järjestämiseen. Haastateltavat kuitenkin huomauttivat, että yhteistyö opettajien kanssa parani ajan kuluessa.

Esimerkiks yhteisölliset oppilashuoltoryhmät on käytännössä pyyhitty pois, että se kaikki keskittyminen menee sit ikään kuin siihen opettamiseen ja opetusjärjestelyihin enemmän kun sitten se, että muistettas myös sitä muuta yhteistyötä niinku esimerkiks oppilashuollon kanssa. (H6.)

Aika monella oli sellainen kokemus, että siinä alussa opettajat oli hyvinkin keskittyneitä siihen opetukseen ja jotenkin tuntuu, että oppilashuoltohenkilöstö ehkä vähän unohdettiin. Myöhemmin oppilashuollon ja opettajien yhteistyö kyllä parani. Se alku oli kyllä vähän hankalaa. Siinä on ollut kaikilla vähän sopeutumista ja uuden opettelua. (H3.)

Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö poikkeusaikana eroaa normaalitilanteesta siten, että keskustelujen sisältö koskee enemmän kotiasioita ja perheen kuulumisia kuin kouluun liittyviä asioita. Tästä puhuivat neljä haastateltavaa. Yhteistyö huoltajien kanssa on ollut joissain tapauksissa myös aiempaa tiiviimpää.

Enemmän on varmaan tullut yhteydenottoja kodeista sitten liittyen siihen kotitilanteeseen. Kodeissa ollaan aika väsyneitä, että sitä kautta sitten tullut ehkä semmoiseen vähän erilaisiin asioihin niitä yhteydenottoja kuin aikaisemmin, että tavallaan asioihin on tullut enemmän niitä kotiasioita kuin niitä kouluun liittyviä asioita. (H4.)

Me tehdään yhteistyötä perheiden kanssa jo lähtökohtaisesti koko ajan, että toki joo joidenkin semmosten huolioppilaiden osalta se varmaan tiivistykin, koska sitten tietyt asiat saattoi kriisiytyä siinä etäkoulun aikana niinku kotonakin. (H1.)

Yhteydenpitotavat huoltajien kanssa eivät ole juurikaan muuttuneet poikkeusolojen myötä. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat, että vaikka suurin osa yhteydenpidosta on tapahtunut etäyhteyksien avulla, on perheillä ollut mahdollisuus tulla lähitapaamiseen myös etäopiskelun aikana samalla tavalla kuin normaalitilanteessakin. Yksi haastateltavista korosti lähitapaamisen tärkeyttä, koska koki yhteistyön jäävän hieman pinnalliseksi etätapaamisissa. Lähitapaamisessa asioihin on helpompi syventyä.

Vanhemmuuden tukeminen ja tuen tarpeiden tunnistaminen. Kaikki haastateltavat sanoivat, että vanhemmuutta on tuettu ja vanhempia on neuvottu ja ohjattu palvelujen piiriin samalla tavoin kuin normaalitilanteessakin.

Kyllähän ihan samalla tavalla ollaan tehty palveluohjausta niinku tähänki asti. (H6.)

En mä tiedä onko siinä sitten mitään erilaista niinku ollut, että ne samat tukitoimet, keskustelut, ohjaaminen sitten palveluiden piiriin. (H4.)

Lähes kaikki haastateltavat toivat esiin, että tuen tarpeiden tunnistaminen on haastavampaa etäopiskelun aikana, koska perheet ovat kodeissaan omissa oloissaan ja puhelimessa on helpompi sanoa asioiden olevan kotona hyvin, vaikka näin ei todellisuudessa olisi.

No se on ihan tosiasia, että tuen tarpeita on haastavampi tunnistaa silloin, kun me ollaan etänä. Et täytyy osata kysyä oikeita kysymyksiä ja siitä huolimatta vaikka niitä kysyy, niin toki niihin voi vastata mitä vain. (H6.)

Tuen tarpeita on pyritty tunnistamaan lähettämällä koteihin tiedotteita saatavilla olevasta tuesta, ja kannustettu huoltajia olemaan yhteydessä matalalla kynnyksellä. Moni vanhempi on ottanut itse yhteyttä pyytääkseen apua, mutta tuen tarpeita on tunnistettu myös lasten muuttuneesta käytöksestä, ja näin ollen yhteistyö opettajien kanssa on ollut tärkeää.

Opettajat sitten ehkä huomaa sen tuen tarpeen siinä, että jos niinku näyttäytyy siltä, että siellä ei oppilas vaikka pysy mukana tai ei tule niitä palautuksia vaikka sitten niistä tehtävistä tai muuta tai joku niinku häviää. (H4.)

7.3 Koulukuraattorin tuki lapsille ja perheille

Kuvio 6. Koulukuraattorin tuki lapsille ja perheille

Lasten haasteet etäopiskelun aikana. Kaikki haastateltavat toivat esille yhteneviä ajatuksia lasten kokemista haasteista etäopiskelun aikana. Jo hyvin pientenkin lasten on täytynyt ottaa aiempaa enemmän vastuuta omasta koulunkäynnistään. Lapsilla on ollut vaikeuksia pysyä mukana opetuksessa, koska kaikilla oppilailla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia saada opiskeluun aikuisen tukea. Niin kotona kuin kouluissakin on erilaiset resurssit ja mahdollisuudet tukea ja auttaa lasta koulupäivän aikana. Monet vanhemmat ovat töissä lapsen koulupäivän aikana ja joissain tapauksissa huoltajat ovat muuten kykenemättömiä auttamaan lasta koulutehtävissä. Lisäksi se vaihtelee, miten paljon ja kuinka usein opettajat ovat yhteydessä lapsiin koulupäivän aikana.

Piti olla hyvin itsenäinen siinä ja ottaa tavallaan sitä vastuuta siitä omasta opiskelusta jo aika pientenkin kohdalla. (H1.)

Osa kuvas sitä, että on yrittänyt tehdä niitä koulutehtäviä koulupäivän aikana, mut sitten kun ei ooppkaan osannu niin sit on joutunu odottaan sitä, että se vanhempi tulee töistä kotiin, että saa apua niiden tehtävien tekemiseen. (H6.)

Kun sä et pystyny aina vaan viittaamaan ja pyytää opettajaa tai ohjaajaa siihen auttamaan. Ja mitkä sitten oli ne vanhempien resurssit ja mahdollisuudet sitten tukea sitä oppilasta. (H5.)

Kaikki tutkittavat puhuivat siitä, että lapsilla on erilaiset tietotekniset valmiudet ja myös se vaihtelee, miten opiskeluun tarvittavat välineet ovat kotona käytettävissä.

Perheillä on eroavaisuuksia siinä, miten ne tekniset välineetkin on ollu käytettävissä, tavallaan kaikki tietokoneet ja nettiyhteydet ja muut. (H2.)

Motivaation ja itseohjautuvuuden puute on iso haaste etäopiskelun aikana. Osalle lapsista on ollut vaikeaa motivoitua koulutehtävien tekemiseen, ja moni on tuntunut pitävän etäopiskelua lomana. Motivoituminen on ollut haastavaa etenkin niille oppilaille, joiden motivaatio on ollut jo valmiiksi heikko. Oppimisessa on näkynyt vajausta ja myös koulupudokkaiden määrä on osan haastateltavien mukaan kasvanut.

Motivaatiota ei ehkä ole muutenkaan niin sitten se, että yritetään jotenkin täältä niinku kaukaa motivoida niin se oli välillä tosi haastavaa. (H1.)

Ja se on näkynyt oikeastaan niinku koko tämän vuoden, että näitä koulupudokkaita ja kotiin jääviä on ollut enenevissä määrin ja niitä on ollut myös lapsissa ja alakouluikäisissä. (H4.)

Kaikkien haastateltavien mukaan sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen poikkeusolojen ja etäopiskelun aikana on tuottanut haasteita lapsille. Kanssakäyminen kavereiden kanssa on jäänyt merkittävästi vähemmälle, mikä on aiheuttanut yksinäisyyttä ja huolta monille lapsille. Myös harrastusten puuttuminen on kuormittanut lapsia.

Mitä nuoremmista on kyse, sitä enemmän heillä on huolta harrastusten tauolle laittamisesta ja niistä sosiaalisista suhteista. (H6.)

Neljä haastateltavaa kertoivat, että on paljon perheitä, joissa vanhemmat ovat joutuneet pandemian aikana lomautetuiksi tai työttömiksi, mikä on vaikuttanut negatiivisesti perheiden taloudelliseen tilanteeseen. Perheen huono rahatilanne on aiheuttanut huolta ja turvattomuutta myös lapsille.

Täälläkin on paljon perheitä, missä molemmat vanhemmat on lomautettuna tai työttöminä niin kyllähän se asettaa jo niinku taloudellisesti perheille kovat paineet.

Kyllä se näkyy, että kun sitä huolta siitä rahasta kotona on, niin se näkyy näissä ihan pienissäkin, että hekin tietää sen. (H1.)

Puolet tutkittavista kertoivat, että lasten epävarmuus, masentuneisuus ja ahdistuneisuus ovat poikkeusolojen aikana lisääntyneet. Perheen taloudellisen tilanteen lisäksi lapsilla on voinut olla huoli esimerkiksi vanhempien jaksamisesta tai päihteidenkäytöstä.

Tottakai se huoli siitä, mitä siellä perheessä tapahtuu niin on ollut suuri, ja kyllä ne on pystynyt sitä sanottaan sitä tosi hyvin, että on saattanu olla huolta esimerkiksi vanhempien jaksamisesta, on saattanu olla huolta siitä, että ei saa riittävästi tukea sieltä kotoa, on saattanu olla huolta vanhempien päihteidenkäytöstä tai sitten siitä, että on tunnelma kiristynyt siellä kotona. (H6.)

Lasten tuen tarpeet etäopiskelun aikana ja sen jälkeen. Jokaisen haastateltavan mukaan lapset tarvitsivat etäopiskelun aikana tukea erityisesti oppimiseen, tehtävien tekemiseen ja motivoitumiseen. Osalle oppilaista tehtävistä suoriutuminen oli haastavaa ja tehtävät alkoivat kasaantua.

Ihan siihen opintojen ohjaamiseen, tehtävien tekemiseen, just nimenomaan siihen, että pystyy ja että ylipäättänsä aloittaa ne tehtävät. (H4.)

Sitten on ollu niitä, joille on kertynyt paljon esimerkiksi rästitehtäviä tai tehtäviä on ollu liikaa, ettei oo pystynyt suoriutuun niistä. (H6.)

Kolme haastateltavaa kertoivat, että oppilaat ovat tarvinneet etäopiskelun aikana kuraattorin tukea yksinäisyyteen, ahdistuneisuuteen, jännittämiseen. Ahdistuneisuuteen liittyvät syyt ovat kuitenkin vaihdelleet.

Ahdistuneisuutta on ollu tosi paljon ja se on vähän vaihdellu, et mihin se on liittynyt. (H6.)

Jokaisen haastateltavan vastauksista kävi ilmi, että kaverisuhteet painoivat lasten mieltä. Tämä liittyi siihen, että kanssakäyminen ja tapaamiset kavereiden kanssa vähentyivät suuresti. Yksi haastateltavista kertoi huomanneensa, että kiusaaminen ja ristiriitojen selvittely väheni merkittävästi etäopiskelun aikana.

Mikä merkittävässä osin jäi pois, niin oli sitten nää niinku kaveriasiat ja niinku kiusaaminen. Sellaiset niinku ristiriidat kavereiden kanssa niin niitä oli tosi paljon vähemmän tai ei juuri ollenkaan. (H5.)

Haastateltavien mukaan etäopiskelun päätyttyä oppilaat ovat tarvinneet tukea opiskelutaitojen uudelleen opetteluun ja opintojen kirmiseen niissä tapauksissa, joissa oppilas on jäänyt muista jälkeen etäopiskelun aikana. Haastateltavien arvion mukaan lapsilla on ollut totuttelemista myös siihen, että he ovat jälleen lähekkäin luokkaympäristössä. Haasteet ovat liittyneet siihen, miten ryhmässä ollaan ja miten yhdessä toimitaan. Koulukuraattorit kertoivat, että oppilaiden välien selvittely on työllistänyt heitä paljon kouluun palaamisen jälkeen.

Kyllähän siinä on ollu aika valtava semmonen niinku kuilu, että mitä mä ajattelen, että on niinku lähdey kirmään umpeen. Että tavallaan kaikki on lähteny jotenki niinku alusta. (H2.)

Riitoja ja semmosia välien selvittelyä on tosi paljon, että ystävyysuhteet on niinku joutuneet tosi koville. Syksyllä oli isoja vaikeuksia etenkin pienillä oppilailla tavallaan niinku muistaa se, että miten koulussa ollaan, minkälaiset säännöt on. Et tavallaan semmoinen niinku uudestaan koululaiseksi oppiminen, että se on ollut niinku jotenkin myös semmoinen haaste. (H4.)

Kolme haastateltavaa puhuivat poissaolojen merkittävästä lisääntymisestä. Kynnys poissaoloihin on huomattavasti madaltunut, ja joissain tapauksissa flunssaoireista on tullut helppo tekosyy kotiin jäämiselle.

Poissaolot on lisääntyneet paljon, että se on ainakin yksi semmoinen iso haaste. (H4.)

Poissaoloja on ollut paljon enemmän. Kynnys jäädä kotiin on paljon matalampi. (H5.)

Huomaa että ehkä sellaisilla oppilailla, joilla on vähän niinku taipumusta poissaoloihin, niin tuntuu että et se on joillakin vielä helpompaa vaan sitten jäädä kotiin. Sit siihen on tosi vaikee päästä kärryille siitä, että mistä oikeasti on kyse, että mitkä kaikki siihen on niinku vaikuttanu. Niin ne on niinku tosi moninaisia ne syyt siellä taustalla sitten. Tää korona on vain yksi syy, taikka tavallaan joskus tuntuu jopa, että tekosyy myös. (H2.)

Kolme haastateltavaa sanoivat, että oppilailla on ollut tuen tarvetta ahdistuneisuuteen myös etäopetuksen päättymisen jälkeen. Henkisen kuormituksen katsottiin selvästi lisääntyneen, ja jaksamattomuutta on ollut niin lapsilla kuin perheilläkin.

Tuen laatu. Kaikki tutkittavat kertoivat annetun tuen laadun vaihdelleen, mutta he mielsivät sen olosuhteisiin nähden hyväksi. Heikentävästi tuen laatuun arvioitiin vaikuttavan

etäyhteyksien käytön lisäksi se, että ohjeistukset ja kuntien mahdollisuudet tarjota oppilashuollon palveluja vaihtelivat. Koulujen sisällä tehtävä yhteistyö oli osan haastateltavien mukaan alkuun hyvin pirstaleista, eikä tieto oppilaiden tilanteista välttämättä saavuttanut koulukuraattoria kovin nopeasti. Positiivisesti tuen laatuun vaikutti erityisesti se, että oppilailla oli halutessaan mahdollisuus tulla lähitapaamiseen. Osa haastateltavista sanoi, että he ovat pystyneet vastaamaan tuen tarpeisiin hyvin nopeasti.

Kyllä niinku sellainen olo oli, että viime keväänä se tuki mitä pystyttiin antamaan, niin joku onnistu, joku ei. (H4.)

Mä sanoisin, et aika laadukasta siihen nähden, että se on aika haastavaa etänä. (H1.)

7.4 Koulukuraattorin työ ja rooli etäopiskelun aikana

Kuvio 7. Koulukuraattorin työ ja rooli etäopiskelun aikana

Muutokset työssä. Ennen poikkeusaikaa etäpalavereita oli harvoin, mutta etäopiskeluun siirryttäessä myös palaverit siirtyivät verkkoalustoille. Lisäksi oppilaiden tapaamisia alettiin hoitaa etäyhteyden välityksellä, mikäli oppilas ei halunnut tulla lähitapaamiseen. Etäpalaverit ovat jääneet käytänteeksi, vaikka rajoituksia on höllennetty. Lähes kaikki haastateltavat

mainitsivat sen olevan hyvä asia, että etäyhteydet ovat jääneet yhdeksi vaihtoehdoksi toteuttaa työtä. Etäyhteys ei haastateltavien mukaan voita lähitapaamista, mutta se on hyvä lisä työhön ja antaa uusia mahdollisuuksia. On esimerkiksi sellaisia oppilaita, joiden on helpompi puhua asioistaan etäyhteyden välityksellä kuin kasvokkain.

Tulee käytettyä enemmän Teamsia ja näitä sähköisiä menetelmiä, että se on niinku muutos. Se on toisaalta myös vapauttanut siihen kalenteriin lisää tilaa, kun ei tarvitse siirtyä paikasta toiseen. (H5.)

Nää on tuonu sellasen uuden ulottuvuuden niinku nää etätapaamiset tähän työhön. Sanotaanko, että kaikki ei ole negatiivista mikä siihen liittyy, vaan osan oppilaista kohdalla on ollu tosi positiivista. (H6.)

Jokainen tutkittava sanoi asiakasmäärän kasvaneen poikkeusolojen myötä. Kasvua on näkynyt erityisesti etäopetuksen päättymisen jälkeen. Kaksi kuraattoria kertoivat, että aluksi asiakkaat vähentyivät, koska spontaanit käynnit jäivät pois. Asiakasmäärä lähti kuitenkin pian kasvuun. Puolet haastateltavista sanoivat, että oppilaat halusivat tulla tapaamisiin myös kesällä, mikä on normaalitilanteessa harvinaista.

Kyllä mulla niinku tunkua on. (H1.)

Syksyllä niin kuin tuntui että asiakasmäärä on koko ajan vain kasvanut ja kasvanut. Tavallaan nyt niinku näkynyt sitten ne tuen tarpeet mitkä on viime kevään myötä tullut. (H4.)

Kaikki haastateltavat kokivat, että lähitapaamisen merkitys on korostunut entisestään. Etäyhteydessä vuorovaikutus jää monesti puutteelliseksi ja lisäksi monista asioista on helpompi puhua kasvotusten kuin puhelimesta tai videoyhteyden avulla.

Entisestään on korostunut se henkilökohtainen tapaaminen. Se on tosi tärkeää varsinkin silloin, kun puhutaan oppilaan henkilökohtaisista asioista. (H4.)

Kyllä mä ajattelen, ettei mikään voita sitä kanssakäymistä kasvotusten, että molemmat on paikan päällä samassa tilassa. Ei mikään voita sellaista kanssakäymistä ihmisten välillä. (H5.)

Yksi haastateltava koki, että perheet ovat koulukuraattoriin yhteydessä aiempaa matalammalla kynnyksellä. Hän sanoi, että poikkeusolojen myötä perheille on tullut helpommaksi myöntää, että he tarvitsevat apua, eikä koulukuraattorityötä nähdä enää niin negatiivisena asiana.

Koulukuraattorin rooli lasten ja perheiden tukijana poikkeusoloissa. Lähes kaikki haastateltavat sanoivat, että he turvaavat lasten mahdollisuuksia tasa-arvoiseen oppimiseen siten, että he tietävät lasten ja perheiden tilanteista sellaisia asioita, joita opettajat eivät välttämättä tiedä. Koulukuraattori pystyy näin ollen kertomaan, millaista apua ja tukea lapsi tarvitsee. Kuraattorit kokivat toimivansa ikään kuin viestinviejinä perheiden ja opetushenkilöstön välillä.

Tavallaan kuraattori kattoo koulumaailmaa vähän eri vinkkelistä ja ehkä havaitsee siellä sitten sellaisia asioita, mitä opettaja taas ei näe, kun he kattoo sitä opettajan roolista. Että me niinku saatetaan nähdä joku asia mikä vaikka eriarvoistaa ja mitä sitten opettaja tai koulu ei ehkä niinku osaa nähdä. (H4.)

Suurin osa haastateltavista koki, että heidän roolinsa poikkeusoloissa on olla yhteydessä koteihin ja selvittää tuen tarpeita. He kokivat tehtäväkseen myös tiedottaa erilaisista palveluista ja vaihtoehtoista poikkeusaikana kuten mistä voi saada apua esimerkiksi taloudellisiin huoliin. Kuraattorit ovat myös pyrkineet ohjeistamaan huoltajia siinä, miten koronaan liittyviä asioita voi käsitellä lasten kanssa. Kaksi haastateltavaa kokivat, ettei heidän roolinsa ole muuttunut poikkeusolojen myötä, koska he tekevät samaa työtä kuin ennen poikkeusaikaakin.

Mä ite ajattelen, ettei se oma rooli oo kyllä niinku hirveästi muuttunut siitä mitä tavallisestikaan tekee. Niinku tehdään töitä muutenkin niitten lasten ja nuorten ja perheiden kanssa, jotka sitä tukea tarvitsee. (H4.)

Koulukuraattoreiden tarvitsema tuki. Tutkittavilta kysyttiin, millaista tukea he kaipaisivat omaan työhönsä poikkeusoloissa ja etäopetuksen aikana. Yksi haastateltava toivoi parempaa yhteyttä esimieheen, ja että esimies pystyisi antamaan parempaa tukea yksittäiselle työntekijälle säännöllisesti. Lisäksi ylemmältä johdolta toivottiin parempaa ymmärrystä siihen, että kuraattoreilla riittää töitä, eivätkä he istu vain pyörittelemässä peukaloitaan, vaikka oppilaat olisivat etäopetuksessa. Haastateltavat kuitenkin huomauttivat, että johtoportaan ymmärrys on matkan varrella lisääntynyt alun haasteiden jälkeen. Yksi haastateltava koki jatkuvasti muuttuvat ohjeistukset hankaliksi oman työrauhansa kannalta ja toivoi selkeämpiä ohjeita ja sääntöjä. Lisäksi selkeyden vuoksi olisi hyvä, että kaikilla kouluilla olisi yhtenäiset toimintatavat, koska jotkut koulukuraattorit voivat työskennellä useammassa eri koulussa. Kolme tutkittavaa toivoi poikkeusoloissa työlle lisää resursseja etenkin, jos tilanne ja tuen tarve pahenee.

Ehkä sitten se mitä tarvii niin niitä työkavereita lisää. (H4.)

No resursseja tietenkin aina kaipaisi lisää, että pystyisi tekemään työtä sillä lailla riittävän laadukkaasti. Tai että se ei olisi vain sellaista kaaoksen hallintaa. (H5.)

Tärkeimpänä koulukuraattorit pitivät oman tiimin tukea ja yhteydenpitoa samaa työtä tekeviin. Tiimin tuen merkitys on poikkeusaikana korostunut, koska työ on muutenkin hyvin itsenäistä, ja poikkeusaikana itsenäisesti tehtävät ratkaisut ja päätökset kuormittavat työntekijöitä aiempaa enemmän. Lähes kaikki kertoivat kaipaavansa lähitapaamisia oman tiimin kanssa.

No joo, ehkä oman tiimin yhteisiä palavereja ihan kasvotusten kaipaa, että se on parasta tukea kuitenkin. Ollaan oltu pääsääntöisesti etänä, se ei ole kyllä ihan sama asia. (H3.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulokset vastaavat tutkimuskysymyksiin mielestämme hyvin, sillä niistä saa hyvän käsityksen siitä, miten etäopiskelu on näkynyt lasten hyvinvoinnissa koulukuraattoreiden näkökulmasta ja miten he näkevät tilanteen vaikuttaneen lasten tasa-arvoiseen kohteluun ja oikeuteen saada laadukasta opetusta. Tuloksista selviää myös, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita koulukuraattorit etäopetuksessa näkevät, miten poikkeusolojen järjestelyt ovat näkyneet heidän työssään sekä millainen heidän roolinsa on ollut etäopetuksen aikana ja sen jälkeen. Tuloksista ilmenee lisäksi, miten kouluissa voitaisiin varautua vastaaviin poikkeusolojen toimiin ja miten lasten hyvinvointia voitaisiin turvata jatkossa paremmin.

Tulosten mukaan koulukuraattorit ovat yhtä mieltä siitä, että perheet ovat jo lähtökohtaisesti hyvin eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden ja koulujen sulkeminen korostaa eriarvoisuutta entisestään. Tasa-arvoon vaikuttavina asioina nähtiin esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne, huoltajien mahdollisuudet ja kyvyt tukea lasta, vanhempien mielenterveys ja päihdeongelmat sekä lasten vaihtelevat tuen tarpeet. Tuloksista voidaan todeta, että koulujen sulkeminen vaikuttaa merkittävästi lasten hyvinvointiin ja tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin. Ei riitä, että kaikkia kohdellaan tasapuolisesti, koska lasten kotitilanteet, kyvyt ja mahdollisuudet vaihtelevat. Tilanteessa tulee huomioida kunkin oppilaan yksilöllinen tuen tarve. Honkanen ja Suomala (2009, 13, 32, 34–35) ovat todenneet, että ihmisten elinolot vaihtelevat ja muutokset elinoloissa vaikuttavat hyvinvointiin. Vaikka perheet voivat pääosin hyvin, osalla on erilaisia ongelmia, ja ongelmat kasaantuvat usein samoihin perheisiin. Useimmiten ongelmia aiheuttavat työttömyys ja heikko toimeentulo sekä päihteiden käyttö. Vanhemmuus voi jäädä puutteelliseksi useasta eri syystä. Valtioneuvoston (2020, 10) mukaan koronatilanne vaikuttaa merkittävästi lasten ja perheiden hyvinvointiin ja asettaa lapset entistä eriarvoisempaan asemaan.

Tuloksista käy ilmi, että lasten mahdollisuudet osallisuuteen vaihtelevat etäopetuksen aikana. Koulujen sulkemisen lisäksi harrastusten ja lähikontaktien puute ovat kaventaneet yhteisöllisyyden ja osallisuuden mahdollisuuksia. Perusopetuslain 47 a §:n (L 21.8.1998/628) mukaan opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että lapsia ei juurikaan ole

osallistettu päätöksentekoon ja järjestelyihin etäopetuksen aikana. Osallisuuden kokemuksia ei synny ilman, että kuullaan lasten ajatuksia ja mielipiteitä. Voidaan myös ajatella, että lasten osallistaminen voisi tuoda helpotusta lasten motivaatio-ongelmiin etäopiskelun aikana. Kuten Nurmi, Sillanpää ja Hannukkala (2015, 42) kirjoittavat, osallisuus edistää motivaatiota ja sitoutumista opiskeluun ja koulun yhteisiin asioihin.

Tulosten perusteella lasten oikeudet laadukkaaseen opetukseen ovat joissain tapauksissa vaarantuneet etäopetuksen aikana. Opetuksen laatu ja opettajalta saatu tuki nähtiin tulosten perusteella hyvin vaihtelevaksi ja opettajakohtaiseksi. Osa opettajista piti säännöllisesti yhteyttä oppilaisiin ja piti kiinni lukujärjestyksen mukaisesta päivärytmistä, mutta osa opettajista saattoi laittaa tehtävät viestillä olematta juurikaan puhekontaktissa oppilaisiin. Hakalehto-Wainion (2012, 113–114) mukaan opettaja on oppilaalle aikuinen, joka auttaa, ohjeistaa ja opettaa uusia asioita. Opettaja voi olla oppilaalle myös vanhemman korvike, ellei lapsi saa tukea omilta vanhemmiltaan. Opettajan ja oppilaan välinen henkilökohtainen ja läheinen oikeussuhde tekee oppilaan erittäin haavoittuvaksi opettajan toimille ja näin ollen opettajalla on merkittävä moraalinen vastuu toiminnastaan oppilaita kohtaan. Uusikylä (2006, 32) kirjoittaa, että opettajan toiminnalla on kauaskantoiset seuraukset oppilaan elämässä ja näin ollen opettajan rooli on keskeinen positiivisten oppimiskokemusten syntymisessä ja oppilaan hyvän itsetunnon kehittämisessä. Johtopäätöksenä voidaan mielestämme todeta, että opettaja voi tehdä paljon lapsen hyvinvoinnin eteen jo pelkästään sillä, että on säännöllisesti yhteydessä oppilaisiin.

Kaikille uusi tilanne on tulosten perusteella vaikuttanut opetuksen järjestämiseen ja sen laatuun. Jokainen haastateltava toi esiin ymmärryksensä siitä, että opettajatkin ovat olleet uuden ja vaikean tilanteen äärellä. Kuten Kiilakoski (2012, 262) kirjoittaa, verkkotoiminnan liittäminen totuttuihin kasvatusympäristöihin tuottaa vaikeuksia sen vuoksi, että perinteinen toiminta ei välttämättä käänny helposti verkkorakenteiseksi. Myös Korkeakivi ym. (2020, 9–10, 14) ovat todenneet, että etäopetukseen siirtyminen ilman varoitusaikaa laittoi opettajien tietotekniset ja digipedagogiset taidot koetukselle. Poikkeustila on vaatinut nopeaa uuden opettelua, soveltamista ja joustamista.

Tuloksista selviää, että etäopetuksessa on myös mahdollisuuksia ja siitä on hyötyä yksittäisten oppilaiden kohdalla. Pakon sanelema digiloikka on tuonut mukanaan joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa opetusta. Lisäksi etäopetus on mahdollistanut opiskelurauhan sellaisille oppilaille, jotka kärsivät keskittymisvaikeuksista, ahdistuneisuudesta ja sosiaalisista

haasteista. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että hyödyt jäävät haittoja pienemmäksi. Tuloksista selviää, että haitat korostuvat erityisesti pienten oppilaiden ja sellaisten lasten kohdalla, joilla on erityisen tai tehostetun tuen tarvetta. Etäyhteyksien hyödyntäminen on hyvä lisä opiskeluun, mutta se ei voi täysin korvata lähiopetusta. Myös Korkeakivi ym. (2020, 9–10, 14) ovat todenneet, ettei etäyhteyksien avulla annettu korvaava opetus etenkin peruskoulussa yllä samalle tasolle kuin lähiopetus, mutta etäyhteyksiä hyödyntämällä voidaan kuitenkin tehdä paljon.

Voidaan todeta, että lapsilla on ollut useita haasteita niin etäopiskeluaikana kuin sen jälkeenkin. Tuloksista ilmenee, että lasten haasteet ja tuen tarpeet etäopiskelun aikana ovat liittyneet oppimisvalmiuksiin, itseohjautuvuuden ja motivaation puutteeseen, aikuisen tuen puutteeseen, tietoteknisiin valmiuksiin, sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen, yksinäisyyteen, perheiden taloudellisiin tilanteisiin, masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen sekä vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Etäopiskelun päätyttyä suurimmat haasteet ovat useimmiten liittyneet etäopiskeluaikana syntyneeseen oppimisen vajaukseen, kaveripulmiin, uudelleen ryhmäytymiseen sekä koulun sääntöjen uudelleen opetteluun. Tuloksista ilmenee lisäksi, että poissaolojen määrä on kasvanut merkittävästi ja kynnys jäädä kotiin on madaltunut.

Tuloksista voidaan päätellä, että suurin muutos koulukuraattoreiden työssä on ollut se, että etäopiskelu työskentely siirtyi suurelta osin verkkoalustoille. Tulosten perusteella tämä ei kuitenkaan ole pelkästään negatiivinen asia, koska etäyhteyksien hyödyntäminen tekee työstä joustavampaa. Koulujen sulkeminen on tuonut myös uusia asiakkaita ja kasvattanut asiakasmäärää.

Tulosten perusteella koulukuraattoreilla on merkittävä rooli erityisesti etäopiskeluaikana, vaikka he tekevät samaa työtä kuin normaalioloissakin. Tuloksista ilmenee, että kuraattoreilla on sellaista tietoa lasten ja perheiden tilanteesta ja tuen tarpeesta, jota opetushenkilöstöllä ei välttämättä ole. Näin ollen he voivat myös ehkäistä ja poistaa oppilaiden välistä eriarvoisuutta välittämällä tietoa lasten yksilöllisistä tarpeista myös poikkeusoloissa.

Voidaan todeta, että koulukuraattoreiden ja opettajien välinen yhteistyö on etäopiskeluaikana erityisen tärkeää, koska lasten tuen tarpeita on pystytty etäopetusaikana tunnistamaan muun muassa lasten muuttuneesta käytöksestä. Kuten Korpela (2012, 289) on todennut, opettaja on mahdollisesti koulukuraattorin tärkein yhteistyökumppani, sillä opettaja tapaa oppilasta

päivittäin, ja näin ollen hänellä on parhaimmat käsitykset siitä, miten oppilaan arki koulussa sujuu ja onko siinä tapahtunut muutoksia.

Tulosten perusteella perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ei ole oleellisesti muuttunut poikkeusolojen myötä. Joissain tapauksissa yhteistyöstä on tullut tiiviimpää ja keskusteluihin on tullut aiempaa enemmän mukaan kotiasioita, mutta itse työ on samanlaista kuin normaalitilanteessakin. Tuen tarpeiden tunnistamisesta on kuitenkin tullut haastavampaa etäopetuksen aikana, ja koulun ja kodin välinen yhteistyö on erittäin tärkeää, jotta oppilaan oikeudet voisivat toteutua. Hakalehto-Wainion (2012, 116, 119) mukaan yhteistyö koulun ja kodin välillä liittyy oppilaan oikeuksien toteuttamiseen koulussa. Toimiva vuorovaikutus koulun ja huoltajien välillä on monissa tapauksissa välttämätöntä oppilaan oppimisen, kasvatuksen ja hyvinvoinnin kannalta, jotta asioissa tehdyt ratkaisut ovat oppilaan edun mukaisia.

Tuloksista selviää, että lähitapaamisen merkitys koulukuraattorityössä on poikkeusolojen ja etäopetuksen myötä korostunut. Tuloksista ilmenee, että ongelmat voivat jäädä etäyhteyksiä käytettäessä piiloon ja joistain asioista on helpompi puhua kasvokkain. Lisäksi tuloksista selviää, että lapsilla ja perheillä on ollut mahdollisuus tulla lähitapaamisiin myös etäopetuksen aikana, mikä on vaikuttanut positiivisesti myös koulukuraattoreiden antaman tuen laatuun.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että kouluissa olisi ryhdyttävä myös toimenpiteisiin lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi poikkeusoloissa. Koulukuraattorit toivat esiin, etteivät kaikkien lasten paperit tuen tarpeesta ole ajan tasalla. Pedagogista arviota ei välttämättä ole tehty, vaikka lapsella olisi selkeä tuen tarve. Etäopiskelun aikana olisi erityisen tärkeää, että jokaisen oppilaan oppimista haittaavat asiat olisi selvitetty. Lisäksi koulukuraattorit toivat esille, että erityisen tuen oppilaiden lisäksi myös tehostetun tuen oppilailla tulisi olla oikeus lähiopetukseen etäopiskelun aikana, koska moni on lähellä erityisen tuen tarpeen rajaa. Lisäksi pienten oppilaiden tulisi haastateltavien mielestä käydä lähiopetuksessa, jos kouluja tulevaisuudessa suljetaan. Opettajien ja vanhempien tulisi olla yhteydessä oppilashuoltoon jo hyvin varhaisessa vaiheessa, kun jotain huolta ilmenee.

Tuloksista voidaan päätellä, ettei kuraattorityön tarvetta ja mahdollisuuksia ole välttämättä tunnistettu etäopiskelun aikana etenkin alkuun. Kuten Wallin (2011, 21–23) kirjoittaa, koulukuraattorin työ on edelleen osittain tuntematonta ja marginaalista, ja niin työn kuin sen tekijöidenkin roolia tulisi selkeyttää. Salovaara ja Honkonen (2011, 171) toteavat, että oppilaan huoleen tai vaikeuksiin on helpompi puuttua, jos koulun aikuiset tekevät yhteistyötä.

Oppilaanohjaaja, kuraattori ja muut koulun aikuiset ovat opettajan kumppaneita, jotka jakavat vastuuta kasvatuksesta ja antavat uusia mahdollisuuksia opettajan työhön.

Tulosten mukaan kuraattorityössä on tarvetta myös lisäresursseille, mikäli tilanne pahenee ja kouluja joudutaan sulkemaan. Tulosten perusteella tarve on myös selkeämmille ja yhtenäisemmille ohjeistuksille ja käytänteille. Myös Opetushallituksessa on huomattu oppilashuoltopalvelujen lisääntynyt tarve. Palvelujen tarve on lisääntynyt pitkään jatkuneiden poikkeusolojen myötä, mutta samaan aikaan palveluiden saatavuus on heikentynyt monissa kouluissa. Opetuksen järjestäjän tulee kiinnittää huomiota oppilaiden hyvinvointiin ja oppimiseen sekä seurata ja arvioida tehtyjen poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksia erityisesti niihin oppilaisiin, jotka ovat heikoimmassa asemassa. (Opetushallitus 2021).

Tuloksista ilmenee, että lapsia voitaisiin osallistaa enemmän etäopetusjärjestelyiden ja uusien toimintatapojen suunnittelussa. Koulukuraattoreiden mielestä olisi tärkeää suunnitella yhdessä lasten kanssa, mitä yhdessä voidaan tehdä ja miten yhteisöllisyyttä voidaan ylläpitää myös poikkeusoloissa. Kuten Salovaara ja Honkonen (2011, 42) ovat todenneet, oppilaat saavat yhteisöstä tukea ja turvaa, ja se on merkityksellinen myös ystävien löytämisen ja ystävyysuhteiden luomisen kannalta sekä edellyttää vuorovaikutusta ja osallistumista, jotka taas edellyttävät yhteistä aikaa, paikkaa, rutiineja ja pysyvyyttä.

Tulosten perusteella niin kodeissa kuin kouluissakin tulisi poikkeusolojen ja etäopetuksen aikana kiinnittää huomiota lasten perustarpeisiin ja säännölliseen päivärytmiin. Kaikkien haastateltavien mielestä etäopetuksen aikana olisi erityisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että lapset saavat riittävästi ravintoa, lepoa ja liikuntaa. Voidaan todeta, että opettajien olisi tärkeää pitää kiinni lukujärjestyksen mukaisesta päivärytmistä laadukkaan opetuksen takaamiseksi, mutta myös rutiinien ylläpitämiseksi sekä lasten säännöllisen vuorokausirytmien säilyttämiseksi ja turvaamiseksi.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen ja opettavainen matka. Työtä tehdessämme olemme oppineet jatkuvasti uutta niin koulukuraattorin työstä kuin tutkimuksen teostakin. Koulukuraattorit ovat kouluissa työskenteleviä sosiaalialan ammattihenkilöitä, jotka ovat päässeet seuraamaan läheltä etäopiskelujen etenemistä ja lähiopetukseen paluuta. Päädyimme valitsemaan juuri koulukuraattoreiden tekemän hyvinvointityön opinnäytetyömme näkökulmaksi, koska halusimme syventää ammatillista osaamistamme koulukuraattorin toimenkuvasta ja roolista. Koulukuraattorin työhön perehtyminen teorian ja haastattelujen kautta on antanut paljon arvokasta tietoa niin kuraattorin työstä kuin poikkeustilanteen vuoksi järjestetystä etäopiskelusta peruskouluissa. Opimme paljon myös laadullisen tutkimuksen teosta ja koemme kehittyneemme niin tiedonhakijoina kuin -tuottajinakin. Olemme pyrkineet noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita opinnäytetyömme eri vaiheissa.

Opinnäytetyöprosessiamme ei voi sanoa helpoksi. Päädyimme aiheeseen sen ajankohtaisuuden vuoksi, mutta ajankohtaisuus aiheutti myös haastetta, sillä aiempaa tutkimusta aiheesta ei opinnäytetyöprosessin alussa juuri ollut, mikä vaikutti lähteiden saatavuuteen ja vaikeutti teorian kasaamista. Lisäksi huomasimme, että ajankohtaisia lähteitä kuraattorityöstä oli heikosti saatavilla. Olimme kuitenkin niin kiinnostuneita valitsemastamme aiheesta ja näkökulmasta, että halusimme pitää siitä kiinni. Koko opinnäytetyöprosessin ajan aikataulutimme kirjoittamista niin, että teimme työtä saman aikaisesti, jotta vastuu jakautuisi tasaisesti ja voisimme pyöritellä ajatuksia yhdessä. Opinnäytetyön tekeminen olisi voinut olla helpompaa, mikäli olisimme aloittaneet opinnäytetyön työstämisen esimerkiksi puoli vuotta myöhemmin ja vasta sitten, kun aiheesta olisi ehditty tekemään enemmän tutkimusta. Olemme kuitenkin tyytyväisiä kokonaisuuteen ja lopputulokseen aiheen ajankohtaisuuden huomioon ottaen.

Laadullinen tutkimusmenetelmä sopi aiheeseen hyvin ja koemme, että haastattelujen avulla aiheesta saatiin kattavasti monipuolista tietoa. Haastattelutilanteita pohtiessa mietimme, että lähitapaamisessa keskustelu olisi voinut olla vapaampaa kuin etäyhteyden välityksellä. Jälkikäteen ajateltuna haastatteluihin olisi voinut varata myös enemmän aikaa, sillä vaikka kaikki teemat ehdittiin käydä jokaisen haastateltavan kanssa läpi, olisi aiheissa päästy varmasti vieläkin syvemmälle, mikäli aikaa olisi ollut käytettävissä enemmän. Lisäksi joitain kysymyksiä olisi voinut jo alkujaan muotoilla toisin, sillä jouduimme avaamaan ja tarkentamaan muutamia kysymyksiä useaan otteeseen.

Opinnäytetyöstämme nousee esiin lasten osallisuutta, oikeuksia ja tasa-arvoa rajaavia, mutta myös hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Opinnäytetyömme antaa suuntaa koronakevään kokemuksista ja antaa tietoa niille kunnille, joista tutkimukseen osallistuttiin. Haastateltavia oli kuitenkin vain kahdesta kunnasta, ja tutkimuksen kannalta olisi varmasti ollut kiinnostavaa ja tulokset kattavampia, mikäli tutkittavia olisi ollut enemmän ja useammasta kunnasta. Lisäksi tutkimustulokset kuvaavat ilmiötä ainoastaan koulukuraattoreiden näkökulmasta, ja ne olisivat voineet olla aivan erilaiset, mikäli mukana olisivat olleet myös lasten tai oppilashuollon muiden edustajien kokemukset. Jatkotutkimuksena olisikin mielenkiintoista tutkia, millaisia kokemuksia lapsilla ja perheillä on koulukuraattorilta saadusta tuesta poikkeusaikana.

Valkonen (2020) kirjoittaa, että korona on muuttanut koulunkäyntiä pysyvästi, ja muutoksen pitäisi vielä jatkua. Etäopiskelussa opittujen taitojen uskotaan olevan uusi osa arkea etäopiskelun päätyttyä ja arjen tasaantuessa. Se tarkoittaisi sitä, että koulut pystyvät jatkossa tarjoamaan yksilöllisempää ja monimuotoisempaa opetusta opiskelijoille, joille sen on huomattu sopivan. Kaikille etäopiskelu ei ole kuitenkaan ollut yhtä helppoa. (Valkonen 2020.) Jatkossa tulisikin tehdä lapsivaikutusten arviointia ja selvittävää lasten omia kokemuksia. Lapsivaikutusten arvioinnilla ennakoidaan ja seurataan erilaisten päätösten ja toimenpiteiden yhteydessä, miten lapsen oikeudet toteutuvat ja millaisia hyötyjä tai haittoja lapsiin kohdistuvista päätöksistä ja toiminnasta seuraa (THL 2021). Lapsivaikutusten arviointi edistää lasten oikeuksien toteutumista ja osallisuutta, sillä vaikutusten arviointia ei voi tehdä ilman lapsia ja heidän asiantuntemustaan (THL 2021). Opinnäytetyöstämme nousee esiin, että etäopiskelua koskevat päätökset on tehty pitkälti aikuisten näkökulmasta lapsia kuulematta. Koulukuraattorit katsoivat, että etäopetusjärjestelyistä on koitunut lapsille enemmän haittaa kuin hyötyä. On ymmärrettävää, ettei kunnollista vaikutusten arviointia ehditty tekemään, kun päätöksiä täytyi tehdä uudenlaisen tilanteen edessä ilman varoitusaikaa. Vaikka kouluissa on palattu jo lähes normaaliin, ei etäopetusaikaa tule unohtaa. Nyt olisikin tärkeää kiinnittää huomiota koronatilanteen ja etäopetuksen vaikutusten seurantaan ja tehdä lapsivaikutusten arviointia siitä, miten perusteltua ja kannattavaa etäopetukseen siirtyminen on eri oppilasryhmien osalta, ja selvittää lasten kokemuksia ja näkemyksiä asiasta niin, että heidän äänensä tulee myös kuulluksi ja huomioon otetuksi.

Tuloksista kävi ilmi, että koulukuraattorityöhön kaivattaisiin poikkeusoloissa lisää resursseja. Pohdimme, onko työn tekemiseen riittävästi resursseja joka paikassa normaalitilanteessakaan. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2019) mukaan perusopetuksessa työskentelevien

koulukuraattoreiden- ja psykologien oppilas- ja toimipistemäärissä on vaihtelevuutta, mutta osalla voi olla vastuullaan jopa 2000 oppilasta ja 12 toimipistettä. Lakiin on kuitenkin ehdotettu lisättäväksi säännös kuraattori- ja psykologipalveluiden sitovista henkilöstömitoituksista sen varmistamiseksi, että oppilaat ja opiskelijat saisivat varhaista ja ennaltaehkäisevää tukea nopeasti ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Esityksen mukaan perusopetuksessa tulisi olla vähintään yksi kuraattori 670:tä oppilasta kohti. (Valtioneuvosto 2021.) Sitova henkilöstömitoitus parantaisi palvelujen saatavuutta ja näin ollen palvelisi erityisesti lasten etua, mutta vähentäisi myös kuraattorityön kuormittavuutta.

Tuloksista selvisi, että koulukuraattorit tukevat ja auttavat lapsia ja perheitä hyvin monenlaisissa ongelmissa myös poikkeusaikana. Lisääntynyt tuen tarve ja asiakasmäärien kasvu kertovat koulusosiaalityön merkityksestä ja voidaan todeta, että koulukuraattoreilla on äärimmäisen tärkeä rooli myös poikkeusoloissa. Lopuksi haluamme vielä kiittää tutkimukseen osallistuneita kuntia ja jokaista haastattelemaamme koulukuraattoria, jotka mahdollistivat opinnäytetyömme toteutuksen.

LÄHTEET

60/1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista.

A 191/2020. Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista.

Ahtiainen, R., Asikainen, M., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen, R., Lindfors, P., Lindgren, E., Lintuvuori, M., Oinas, S., Rimpelä, A & Vainikainen, M. 2020. Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisöissä koronaepidemian aikana: ensitulokset. Helsingin yliopisto & Tampereen yliopisto. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 5.2.2021]. Saatavana: https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/141903720/Raportti_ensituloksista_elokuu_2020.pdf

Armanto, A & Pesonen, A. 2017. Miten ehkäistä koulukiusaamista peruskoulussa. Teoksessa: Helminen, J. (Toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus- Sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 93–105.

Aunola, K. Kodin ja vanhempien merkitys oppimismotivaatiolle. Teoksessa: Salmela-Aro, K. (toim.) Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 211–226.

Centers for disease control and prevention (CDC). 2020. Social Distancing. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.1.2021]. Saatavana: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/social-distancing.html>

Eskelinen, T., Gellin, M., Gretschel, A., Junttila-Vitikka, P., Kiilakoski, T. Kivijärvi, A., Koskinen, S., Laine, S., Lundbom, P., Nivala, E. & Sutinen, R. 2012. Lapset ja nuoret kansalaistoimijoina. Teoksessa: Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Demokratiaoppitunti: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto 2012. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura 118, 213–246.

Eskola, J & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gellin, M., Herranen, J., Junttila-Vitikka, P., Kiilakoski, T., Koskinen, S., Mäntylä, N., Niemi, R., Nivala, E., Pohjola, K. & Vesikansa, S. 2012. Lapset ja nuoret subjekteina koulujärjestelmässä. Teoksessa: Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Demokratiaoppitunti: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto 2012. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura 118, 95–147.

Grönholm, P. 17.3.2020. Hallitus sulkee koulut ja oppilaitokset – ”Uusi ja valtava haaste opetushenkilöstölle”, sanoo OAJ. [Verkkosivu]. Helsinki: Helsingin Sanomat. [Viitattu 29.1.2021]. Saatavana: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006442094.html>

Hakalehto-Wainio, S. 2012. Oppilaan oikeudet opetustoimessa. Helsinki: CC Lakimiesliiton kustannus.

- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. [Viitattu 14.9.2020]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37848/Tutkimuksia124.pdf>
- Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. 2017. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 14.9.2020]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN_ISBN_978-952-343-115-7.pdf?sequence=1
- Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio, E. & Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhuoltoryhmä perusopetuksessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 24.1.2021]: Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136782/Ohjaus%202018_009_verkko_20180117.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Honkanen, E & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2000. Kun huoli herää - Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- HUS. Ei päiväystä. Neuropsykiatriset häiriöt lapsilla. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: <https://www.hus.fi/hoidot-ja-tutkimukset/neuropsykiatriset-hairiot-lapsilla>
- Hyvärinen, R. & Makkonen-Craig, H. 2020. Etäisyyttä, läheisyyttä, karanteenia ja eristystä. [Blogikirjoitus]. Kotimaisten kielten keskus. [Viitattu: 31.1.2021]. Saatavana: https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/valimerkkien_valista/etaisyytta_ja_laheisyytta_karanteenia_ja_eristysta.33946.blog
- Kailaheimo-Lönnqvist, S. Kilpi-Jakonen, E. Niemelä, M. & Prix, I. 2020. Eriarvoisuus koulutuksessa. Teoksessa: M. Mattila. Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö, 93–126. [Viitattu 25.9.2021]. Saatavana: Eriarvoisuus2020_web3.pdf (sorsafoundation.fi)
- Kiilakoski, T. 2012. Kasvatus teknologisessa maailmassa: tutkimus teknologisoituvasta kasvatuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura 132. Väitösk.
- Kiuru, N. 2018. Kaveriverkostot ja oppimismotivaatio. Teoksessa: K. Salmela-Aro (toim.) Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 123–140.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Korkeakivi, R., Lievonon, H., Manner, M. & Tikkanen, T. 2020. Virus heitti opettajat syvään päätyyn. Opettajat (6), 9–10, 14.

Korpela, N. 2012. Onhan meillä koulukuraattori tekemässä sitä oppilashuoltoa. Teoksessa: M. Strömberg-Jakka & T. Karttunen (toim.) Sosiaalityön haasteet – Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kouluterveyskysely 2017 ja 2019. 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=200138&mittarit_1=200287&mittarit_2=187201&vuosi_0=v2017#

Kouluterveyskysely 2019 ja 2021. 2021. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 21.9.2021]. Saatavana: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset2?alue1_0=600836&mittarit_0=200138&mittarit_1=&mittarit_2=187201&vuosi_0=v2019#

Koulutusjärjestelmä 2020. 16.3.2020. Koulut ja oppilaitokset siirtyvät kuukaudeksi etäopetukseen – palkka maksetaan normaalisti. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ). [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronavirus-etaopetus/>

Kuntaliitto. 21.9.2020. Kuntaliitto luovutti aloitteen opetusministerille: Etäopetus tulisi mahdollistaa oppivelvollisuusikäisten perusopetuksessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2020/etaopetus-tulisi-mahdollistaa-oppivelvollisuusikaisten-perusopetuksessa>

Kuula-Luumi, A. 2021a. Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuojat. Teoksessa: J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteen tietoaarkisto. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimuslupa-suostumus-informointi-ja-tietosuoja/>

Kuula-Luumi, A. 2021b. Laadullisen aineiston anonymisointi. Teoksessa: J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteen tietoaarkisto. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/laadullisen-aineiston-anonymisointi/>

Käypähoito. 2018. Käytöshäiriöt. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50118>

Käytöshäiriöt. 10.9.2021. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot/kaytoshairiot>

L 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.

L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.

L 272/2005. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.

Laitinen, K., Haanpää, S., Francke, L. & Lahtinen, M. 2020. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_työ_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

Lapsen oikeudet. Ei päiväystä. Lapsen oikeuksien sopimus. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.9.2021]. Saatavana: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Lapsen ääni 2020. Stressi, huoli ja yksinäisyys – koronapandemian vaikutukset lasten ja nuorten elämään. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. [Viitattu 22.9.2021] Saatavana: [Lapsen-Aani-2020_raportti1_FI1.pdf](https://www.lapsen-ääni.fi/raportti1_FI1.pdf)

Lockerd Maragakis, L. 2020. Coronavirus, social and physical distancing and self-quarantine. [Verkkosivu]. Johns Hopkins medicine. [Viitattu 31.1.2021]. Saatavana: <https://www.hopkinsmedicine.org/health/conditions-and-diseases/coronavirus/coronavirus-social-distancing-and-self-quarantine>

Minkkinen, J. 2015. Lapsen hyvinvointimalli: Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 2063. Väitösk. [Viitattu 15.9.2020]. Saatavana: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1>

Mäkelä, T., Mehtälä, S., Clements, K. & Seppä, J. 2020. Schools Went Online Over One Weekend – Opportunities and Challenges for Online Education Related to the COVID-19 Crisis. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 27.1.2021]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/71096/217288.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nevalainen, V. & Nieminen, A. 2010. Opettajan psykologia. Helsinki: Edita.

Nevalainen, V. 2009. Yksinäisyys. Helsinki: Edita.

Nivala, E. 2006. Koulukuraattori nuoren maailmassa. Teoksessa: Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. L. Kurki, E. Nivala & P. Sipilä-Lähdekorpi. Helsinki: Hakapaino Oy, 101–164.

Nurmi, R., Sillanpää, A. & Hannukkala, M. 2015. Hyvää mieltä yhdessä: käsikirja alakoululaisen mielenterveyden edistämiseen. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Opetusalan ammattijärjestö (OAJ). 2020a. 4.6.2020. Tasa-arvoinen perusopetus rakentuu lähiopetukselle. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/nakemyksemme/2020/tasa-arvoinen-perusopetus-rakentuu-lahiopetukselle/>

- Opetusalan ammattijärjestö (OAJ). 2020b. 23.4.2020. OAJ:n kysely: Yksittäisillä oppijoilla vaikeuksia, opetus sujuu etänä pääosin hyvin. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetusalan ammattijärjestö OAJ. [Viitattu 24.9.2021]. Saatavana: <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronavirus-kysely/>
- Opetushallitus. 2020a. 31.3.2020. Kaikille kone -kampanja haastaa yritykset lahjoittamaan tarpeettomia tietokoneitaan koululaisille etäopiskeluun. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.1.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/kaikille-kone-kampanja-haastaa-yritykset-lahjoittamaan-tarpeettomia-tietokoneitaan>
- Opetushallitus. 2020b. 22.10.2020. Koulun tehtäviin kuuluu edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta-lakisääteisistä velvoitteista tarvitaan lisää tietoa. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 23.9.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/koulun-tehtaviin-kuuluu-edistaa-tasa-arvoa-ja-yhdenvertaisuutta-lakisaateisista>
- Opetushallitus. 31.5.2021. Perusopetukseen osallistuminen ja poissaolot 1.1.2021 alkaen. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetukseen-osallistuminen-ja-poissaolot-112021-alkaen>
- Opetushallitus. Ei päiväystä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.1.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto#aaa9cd53>
- Oppilaan poissaolot ja arviointi. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaan-poissaolot-ja-arviointi>
- Osallisuus. 1.11.2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 24.9.2021] Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum.
- Pedanet. Ei päiväystä. Mitä ovat neopsy-vaikeudet. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.9.2021]. Saatavana: <https://peda.net/kuopio/varhaiskasvatus/nvtval/monl/luonnos3>
- Powerbi. 2020. Koululaisten koronakevät: kyselyn tulokset. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.2.2021]. Saatavana: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNmM0MmNhODMtZjM4OS00OGY4LTg2YzUtYTQiY2VhNTc3ZjdmliwidCI6ImY1OTJjYjYmLWI4YmMtNDFiOS05MDFmLTlhOTlhYjg0YWZhNiIsImMiOiJh9>
- Raatikainen, P. 2000. Sillä aurinko ei paista kaikille: Koulun mahdollisuudet lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. [Verkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Luokanopettajakoulutus. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/10535>

- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006a. Teemahaastattelu. [Verkkosivu]. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. [Viitattu 2.9.2021]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006b. Sisällönanalyysi. [Verkkosivu]. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. [Viitattu 3.9.2021]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006c. Aineisto- ja teorialähtöisyys. [Verkkosivu]. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. [Viitattu 3.9.2021]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html
- Salmela-Aro, K. 2018. Kouluinto ja koulu-uupumus. Teoksessa: K. Salmela-Aro (toim.) Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–46.
- Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Porvoo: PS-kustannus.
- Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Ristiriitoja ja onnistumisia: Koulukuraattorin työ Suomessa. Teoksessa: L. Kurki, E. Nivala & P. Sipilä-Lähdekorpi (toim.) Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Hakapaino Oy, 11–37.
- STT. 2020. Korona ajaa kouluja etäopetukseen, mutta kaikilla ei ole siihen edes välineitä. 16.3.2020. [Verkkosivu]. Jyväskylä: Keskisuomalainen. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: <https://www.ksml.fi/paikalliset/2356607>
- Talentia. 2020. Lasten etu turvattava – Koulukuraattorit rajattava lomautusten ulkopuolelle. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.9.2021]. Saatavana: <https://www.talentia.fi/uutiset/lasten-etu-turvattava-koulukuraattorit-rajattava-lomautusten-ulkopuolelle/>
- Tampereen yliopisto. 7.8.2020. Koronakevät kuormitti huoltajia ja opettajia, oppilaiden kokemukset etäopetuksesta vaihtelivat. [Verkkosivu]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 3.9.2021]. Saatavana: <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/koronakevat-kuormitti-huoltajia-ja-opettajia-oppilaiden-kokemukset-etaopetuksesta>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2021. Lapsivaikutusten arviointi. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/lapsen-oikeudet-lahtokohtana/lapsivaikutusten-arviointi>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 7.2.2019. Yhdenvertaisuus ei toteudu koulun kuraattori- ja psykologipalveluissa. [Verkkosivu]. [Viitattu 27.9.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/-/yhdenvertaisuus-ei-toteudu-koulun-kuraattori-ja-psykologipalveluissa>
- Tiili, A. Paasivirta, A. Kuokkanen, J. Eriksson, P. & Nelimarkka, S. 2020. Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Tutkimuksesta tiiviisti 34/2020. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.9.2021]. Saatavana: [Koronan vaikutukset lastensuojeluun \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi)

- Unicef. 2020. COVID-19: At least a third of the world's schoolchildren unable to access remote learning during school closures. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.9.2020]. Saatavana: <https://www.unicef.org/press-releases/covid-19-least-third-worlds-schoolchildren-unable-access-remote-learning-during>
- Uusikylä, K. 2006. Hyvä, paha opettaja. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.
- Valkonen, M. 2020. Korona on jo muuttanut koulunkäyntiä pysyvästi, ja muutoksen pitäisi vielä jatkua. [Verkkajulkaisu]. Tampereen korkeakouluyhteisön lehti. [Viitattu 3.9.2021]. Saatavana: <https://www.tuni.fi/unit-magazine/artikkelit/korona-jo-muuttanut-koulunkayntia-pysyvasti-ja-muutoksen-pitaisi-viela-jatkua>
- Valtioneuvosto. 2020. Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa: Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta 24.6.2020. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 17.9.2020]. Saatavana: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162318/VN_2020_21.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Valtioneuvosto. 27.5.2021. Sitova henkilöstömitoitus koulukuraattoreille ja -psykologeille oppilas- ja opiskeluhuollossa – lakiluonnos lausuntokierrokselle. [Verkkosivu]. [Viitattu 27.9.2021]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/sitova-henkilostomitoitus-koulukuraattoreille-ja-psykologeille-oppilas-ja-opiskeluhuollossa-lakiluonnos-lausuntokierrokselle>
- Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 21.9.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Vuolle, J. 2006. Koulukuraattori. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <https://kokeile.tyomarkkinatori.fi/haastattelut/Koulukuraattori>
- Vuorio, J. Ranta, M. Koskinen, K. Nevalainen-Sumkin, T. Helminen, J. & Miettunen, A. 2021. Etäopetuksen tilannekuva koronapandemiassa vuonna 2020. Raportit ja selvitykset 2021:4. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 22.9.2021]. Saatavana: [Etäopetuksen tilannekuva koronapandemiassa vuonna 2020 \(oph.fi\)](https://oph.fi/etäopetuksen-tilannekuva-koronapandemiassa-vuonna-2020)
- Väestöliitto. 2020. Perheitä, lapsia ja nuoria ei saa jättää yksin kärsimään korona-ajan vaikutuksista. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.1.2021]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/ajankohtaista/perheita-lapsia-ja-nuoria-ei-saa-jattaa-yksin-karsimaan-korona-ajan-vaikutuksista/>
- Waterford. 2019. Why understanding equity vs quality in schools can help you create an inclusive classroom. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.1.2020]. Saatavana: <https://www.waterford.org/education/equity-vs-equality-in-education/>

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Suostumuslomake

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Lasten hyvinvoinnin turvaaminen pandemia-aikana

Miten näet koulujen sulkemisen poikkeusaikana vaikuttavan lasten hyvinvointiin/tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin?

Miten koet koulujen sulkemisen poikkeusaikana vaikuttavan lasten osallisuuden kokemuksiin?

Mitä ajattelet poikkeusolojen opetuksesta ja sen laadusta?

Mitkä asiat mielestäsi vaikuttavat/ovat keskeisiä lasten hyvinvoinnin kokemuksissa, mitkä lapsen arjen asiat tulisi myös poikkeusolojen aikana turvata?

Mitä ajattelet opettajan ja perheen tuen merkityksestä lapselle etäopiskelun aikana?

Mitä ajattelet etäopiskelun tarjoamista mahdollisuuksista tai hyödyistä?

Yhteistyö

Miten yhteistyö on sujunut ja kenties muuttunut muiden koulun aikuisten kanssa etäopiskelun aikana ja sen jälkeen?

Mitä koulukuraattorin yhteistyö perheiden kanssa on poikkeusaikana?

Millä tavoin vanhempia tuetaan kasvatustehtävässään etäopiskelun aikana?

Lapsille ja perheille annettava tuki

Mitä haasteita etäopiskelu tuotti lapsille?

Mihin asioihin lapset tarvitsivat tukea etäopiskelun aikana?

Mihin/minkälaisiin asioihin lapset on tarvinneet tukea etäopiskelun päätyttyä?

Millaisena koet annetun tuen laadun koulujen ollessa suljettuina? Mikä siihen vaikutti?

Koulukuraattorin työ ja rooli etäopiskelun aikana

Miten työsi on muuttunut poikkeusolojen myötä? Mikä on pysynyt samana?

Millaisina koet muuttuneet käytänteet? Minkä merkitys on entisestään korostunut?

Miten koet koulukuraattorin antaman tuen turvaavan tasa-arvoista mahdollisuutta oppia/opiskella?

Miten kuvailisit koulukuraattorin roolia lasten ja heidän perheidensä tukijana poikkeusoloissa?

Kehittäminen

Mitä tulevaisuudessa voidaan mielestäsi tehdä paremmin, jos joudutaan uudestaan tilanteeseen, jossa koulut suljetaan?

Millaisiin asioihin mielestäsi tulisi kiinnittää huomiota tässä vaiheessa?

Millaisiin toimiin mielestäsi tulisi ryhtyä tässä vaiheessa?

Kaipaатko tukea omaan työhösi poikkeusoloissa, jos niin millaista?

Mitä muuta haluaisit sanoa?

Liite 2. Saatekirje

Saatekirje

26.2.2021

Hyvä vastaanottaja,

Opiskelemme Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan yksikössä sosionomeiksi. Tutkimme opinnäytetyössämme kokemuksia etäopiskelun ajalta koulukuraattoreiden näkökulmasta. Tarkoituksemme on selvittää, millaisia etäopetuksen haasteet ja mahdollisuudet perusopetuksessa ovat koulukuraattoreiden näkökulmasta ja miten etäopetus on näkynyt koulukuraattorin työssä etäopiskelun aikana ja sen jälkeen. Lisäksi tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten koulukuraattorit kokevat tällaisen tilanteen vaikuttavan oppilaiden tasa-arvoiseen kohteluun ja oikeuteen saada laadukasta opetusta. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on antaa tietoa siitä, mitä tulevaisuudessa voitaisiin tehdä paremmin vastaavassa tilanteessa ja minkälaisiin toimiin tulisi ryhtyä, jotta jo heränneisiin ongelmiin ja puutteisiin osattaisiin vastata oikealla tavalla ja riittävän ajoissa.

Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena eli haastattelemalla yhteensä noin kuutta Pirkanmaan alueella työskentelevää koulukuraattoria. Koronatilanteen vuoksi haastattelut tullaan toteuttamaan etäyhteyksiä hyödyntäen helmi-maaliskuun aikana.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Jokaisen haastatteluun osallistuvan yksityisyyttä kunnioitetaan ja haastattelut käsitellään anonymisti. Myös kunnat anonymisoidaan mahdollisimman hyvän anonymiteetin säilyttämiseksi. Tutkimuksen päätyttyä haastatteluaineisto tuhotaan asianmukaisesti. Tutkimukseen on hankittu asianmukainen tutkimuslupa. Opinnäytetyön valmistuttua se tullaan julkaisemaan Theseus-tietokannassa, osoitteessa www.theseus.fi. Ohjaavana opettajana opinnäytetyössämme toimii lehtori Aino Alaverdyan.

Vastaamme mielellämme opinnäytetyötä koskeviin kysymyksiin sekä annamme lisätietoa tutkimuksesta.

Yhteistyöterveisin:

Jenni Lähteenmäki ja Emmi Mäkelä

jenni.lahtenmaki@seamk.fi / emmi.makela@seamk.fi

Liite 3. Suostumuslomake

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Koronakevät – Koulukuraattoreiden kokemuksia etäopiskelun ajalta Pirkanmaan alakouluissa

Tutkimuksen toteuttaja: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Emmi Mäkelä ja Jenni Lähteenmäki

Ohjaava opettaja: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Aino Alaverdyan

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää koulukuraattoreiden kokemuksia etäopetuksen ajalta Pirkanmaan alakouluissa. Tarkoituksena on selvittää, millaisia etäopetuksen haasteet ja mahdollisuudet perusopetuksessa ovat koulukuraattoreiden näkökulmasta ja miten etäopetus näkyy koulukuraattorin työssä sekä miten koulukuraattorit kokevat etäopetuksen vaikuttavan oppilaiden tasa-arvoiseen kohteluun ja oikeuteen saada laadukasta opetusta.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____, _____ . _____ . _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.